

PRIPOVIJETKE

ZA

MLADI SVIJET.

NAPISAO

FRANJO SUDAREVIĆ.

ČIŠĆA VOŠTA I RA.

U OSIJEKU.

ISAK DRAG, LAUBNERA U GOR. GRADU.

1905.

OSJEČKITE 27
JOSIPA JURJA ŠTROSSMAYERA
U OSJEČKU
GRADSKA I SVUČIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK 315. 915
Broj inventara: DOKIŠNA KNJIŽNICA
Signatura: OSIJEK 315. 915

GRADSKA I S

OSIJEK

871346180

Moli se Bogu.

Udovica Eva Milićka ima troje siročadi. Ona je vrijedna; ali malo imade posla. Eva ide u kuće rublje prati. Preko ljeta imade posla. Zimi je slaba zarada. A to je zlo i naopako za siročinju. Dugačka je zima, a jesti se mora. Kad su djeca gladna, onda bi ona jela. Ne znadu djeca, kako se teško svagdanji krušac zaslužuje. Sirota je udovica nastojala ljeti da skupi ziminu.

U Milićke su dva sina: Ivica i Đurica i kći Evica. Dobra su to djeca. Ivici je deset godina, a Đurici osam; Evica je pošla jesenas u školu, njoj je sedam godina. Oni su u školi revni i marljivi, uredni i poslušni. Paze oni pozorno na svaku učiteljevu riječ. Ivica i Đurica su odlikaši, a Evica je najbolja učenica u razredu.

Svoju djecu voli Milićka kao zenicu oka svoga. Ona se brine za svoju djecu. Od male malocé učila ih je Bogu se moliti. Kad su djeca progovarala, mati je njihova vodila ruku dječiju i učila ih krstiti se. Djeca su to radosno činila. Evica je često kazivala uz vedro i veselo lice:

— Mamice! Dlaga (draga) mamice, klsti (krsti)!

— Odmah će tebe, zlato moje — mamica učiti, kako se krsti! — govorila Milićka i prekrstila svoju Evicu, koja je sva sretna i blažena bila, kad se je dobro prekrstila.

Ivica i Đurica su se tomu radovali. Oni su znali razne molitve uz »Oče naš« i »Vjervanje«. Često su i

oni hotjeli prekrstiti Evicu. Njima je milo bilo, kad se je njihova sestrice lijepo prekrstila.

U djeci je uživao i njihov otac Andrija. I on je često s djecom Bogu se molio, a mati im ponajviše. Bio je Andrija čovjek dobra srca. On se je za svoje mile i drage brinuo. Nekoga se dana — ima tomu već tri godine — u poslu uznojio i prehladio na vjetru i umro za nekoliko dana.

Djeca su ostala siročad, a mati se je morala briniti za jelo i odijelo. Ženske su ruke slabe. Valjalo je s toga udovici neumorno raditi, da sebe i svoju djecu prehrani i othrani. Ona se je trudila i mučila. Radila je udovica marljivo i s voljom. Znala je ona, da radi za sebe i za svoju milu dječicu.

— Djeca moja — mama se vaša muči i radi za vas; ali, djeco, budite vi samo dobra — govorila udovica Milička. Molite se rado dragomu Bogu i učite marljivo, pa će vam dragi Bog biti na pomoći i po danu i u noći.

— Hoćemo, mamice slatka! — kazivao Ivica. Mi ćemo se uvijek dragomu Bogu moliti, da tebi i nama dade zdravlje i sreću.

— Molite se, molite se samo, draga djeco moja! Tko se Bogu moli i Bog njega voli. Dragi Bog svojih nikad ne ostavlja.

— Je li, mamice slatka, dragi je Bog naš otac? — prokaza Đurica.

— Da, djeco moja — na to će udovica.

— A mi sada ne imamo oca, kad je naš tata umro? — snuždeno će Evica.

Mati ju tužno pogleda, a bolan joj se uzdah vinu iz grudiju.

— Dušice moja, naš je tata umro; ali je dragi Bog naš predobri otac.

— Onda je dragi Bogo naš tata? — Evica će.

— Dà, srce moje i draga djeco moja! — mati će. Bog je naš otac, pa mu se zato uvijek molimo!

— I u jutro i na podne i u večer — prokaza Ivica.

— Pa mi to radimo — na to će Đurica.

— Tako i treba, djeco moja! — reći će Milička.

— Znaš, majčice draga, ja ću se uvijek Bogu moliti za tebe — umilnim će glasom Evica.

— I ja ću — i ja ću! — kazivali Ivica i Đurica. Udovica pogladi po licu svoju djecu, pa će njoj:

— Molite se samo, draga moja djeco! Tko se Bogu moli, Bog njega ne zaboravlja. Dok ste živi, molite se! — Hoćemo, draga majko! — rekoše djeca.

I zaista su djeca vazda molila, kad je zvono oglasilo jutarnji pozdrav Gospin, a tako isto i na podne i u večer. Kad su pako djeca sjedala k stolu, skladno izmoliše molitvu Gospodnju.

U školi su djeca lijepo napredovala. Milička se je tomu radovala. Osobito je materi milo bilo, što su djeca i u školi naučila krasne molitve. O ispitu su djeca dobila lijepe nagradne knjige, a Evica je dobila i krasan molitvenik. Taj molitvenik nije ona skoro puštala iz ruke. Učila je iz njega razne molitve i pjesmice naizust.

Došla doskora žuta i mokra jesen. Ljeto je pako bilo jako suho. Tri mjeseca nije padala kiša. Sve se bilo skoro osušilo. Hrane je bilo malo, a voća slabo; jer ga je u proljeće uništio mraz. Kad je došla jesen, a ono svaki dan padala kiša kao iz kabla. Sirota je udovica Milička imala malo posla. Trla ju velika briga, kako će s djecom prezimiti, kad je malo spremila zimine.

Uskoro nastala ciča zima. Zagruhao je silan snijeg, a inje se pohvatalo po drveću. Svijet se uvukao u sobe, pa milovao toplu peć. Ugodno je sjediti u vrućoj sobi, ali je tužno drežditi u hladnoj. Teško i preteško onda sirotinji.

Udovica je Milička kupila nešto drva za zimu, a nešto granja i kore donesoše djeca. Ivica i Đurica su išli preko ljeta po suvarke. Njima je udovica kuhala jelo, a koru je spravljala za zimu. Zima je ta bila oštra. Nemilo je duhao vjetar. Tko je izišao iz kuće, gledao je, da što prije uđe u sobu. Od ljute se zime mnogima ukla-
jilo i okoceno tijelo. Djeca su znala dobiti od zime zanok-
tice, pa je onda bilo suza i plača, skakutanja i hukanja.

Radi velike se je zime slabo radilo u kućama. Učinilo se ono, što se je moralo. O velikom pranju nije bilo ni govora. Svaka je domaćica podapirala, da ne mora uzimati pralje za rublje. Svaka je odgađala s lu-
živom. Luženje treba parenje, a tu treba mnogo drva.

Milička nije uz najbolju volju imala zarade. Plela je u sobi čarape za druge. Slaba je zaslužba uz pletivo. Ona je sa strahom gledala, kako se zimina smanjiva. S tugom je gutala zalogaje krušca; jer je vidila, da će skoro ponestati hrane, pa šta će onda s djecom raditi. Što je bilo roda, taj je bio puka sirotinja. Nije imala od nikuda nade. Nestane li hrane, a ne dobije li posla, mogu uz živi svijet poginuti od gladi. Udovicu je jeza spopadala od pomisli, da ide prositi, kad je vrijedna koricu kruha zaslužiti.

Od brige i zime, nevolje i tuge oslabila je jako brižna žena. Često su joj se orosile trepavice. Opazila je to Evica, pa se snuždila i materi govorila:

— Zašto plačeš, draga mamice? Nemoj plakati! Kad ti plačeš, onda se i meni daje na plač. I ja ću plakati! — I Evici se za tili čas počelo stuživati lice i suze ju curkom obliše.

— Ne plači, dijete moje! Zašto plačeš? Budi vesela! — kazivala udovica.

— Budi ti, draga majčice, pa ću biti i ja! — na to će Evica.

Udovica je uzdahnula i silila se, da joj se razvedri lice. Teško je to; ali je to činila Milička, da joj dijete ne tuguje.

Doskora je od jada i nevolje nastalo i gore. Nestalo drva, a soba hladna. Djeca se skupila oko peći; ali ona ne daje topline. Od zime cvokotaju zubima. Mati ih šalje u školu; jer tamo je lijepo i toplo.

— Nama je tamo toplo; ali je tebi kod kuće hladno — govorio Ivica.

— Dat će Bog, pa ću dobiti posla, a onda ću kupiti kola drva.

— Mi ćemo se dragomu Bogu moliti, da tebi dade posla — prokaza Evica i priče se krstiti i Bogu moliti.

Kad su djeca otišla u školu, poslala je Milička u obližnju šumicu, da nakupi nešto suhих grančica po snijegu, što ih je vjetar pokršio. Snijeg je bio dubok, pa ga je morala udovica prtiti, da se je sva uznojila. Ona je nešto suvaraka skupila. Od brzine i žurbe se Milička uznojila još i više. Kad se je vraćala, pričeo je duhati silan i hladan vjetar, a nju je kao studenom vodom polijevao. Na putu se Milička jako prehladila. Kad je došla kući, jedva je peć naložila; jer ju je počela tresti groznica, a domala uhvatila i vrućica.

Milička se je opasno razbolila. U kući je bila najveća nevolja. Djeca su plakala od tuge, pa nijesu i u školu išla. Evica je sjedila uz materinu postelju, a Ivica su i Đurica išli po suvarke u šumu i skupljali su po kućama kosti i tralje, da ih prodadu i da kruha kupe. Slabo je to sve bilo. Djeca su patila glad. Udovici je bilo najteže. Mislila je, da će joj srce pući od tuge. Od muke se često onesviješćivala. Evica je uz mater gorke suze ronila i u sebi se za materino zdravlje Bogu molila.

Bilo je to pred podne. Bolesnica je zaspala. U kući nije bilo ni korice kruha. Ivica i Đurica odoše po gradu

Udovica je uzdahnula i silila se, da joj se razvedri lice. Teško je to; ali je to činila Milička, da joj dijete ne tuguje.

Doskora je od jada i nevolje nastalo i gore. Nestalo drva, a soba hladna. Djeca se skupila oko peći; ali ona ne daje topline. Od zime cvokotaju zubima. Mati ih šalje u školu; jer tamo je lijepo i toplo.

— Nama je tamo toplo; ali je tebi kod kuće hladno — govorio Ivica.

— Dat će Bog, pa ću dobiti posla, a onda ću kupiti kola drva.

— Mi ćemo se dragomu Bogu moliti, da tebi dade posla — prokaza Evica i priče se krstiti i Bogu moliti.

Kad su djeca otišla u školu, poslala je Milička u obližnju šumicu, da nakupi nešto suhих grančica po snijegu, što ih je vjetar pokršio. Snijeg je bio dubok, pa ga je morala udovica prtiti, da se je sva uznojila. Ona je nešto suvaraka skupila. Od brzine i žurbe se Milička uznojila još i više. Kad se je vraćala, pričeo je duhati silan i hladan vjetar, a nju je kao studenom vodom polijevao. Na putu se Milička jako prehladila. Kad je došla kući, jedva je peć naložila; jer ju je počela tresti groznica, a domala uhvatila i vrućica.

Milička se je opasno razbolila. U kući je bila najveća nevolja. Djeca su plakala od tuge, pa nijesu i u školu išla. Evica je sjedila uz materinu postelju, a Ivica su i Đurica išli po suvarke u šumu i skupljali su po kućama kosti i tralje, da ih prodadu i da kruha kupe. Slabo je to sve bilo. Djeca su patila glad. Udovici je bilo najteže. Mislila je, da će joj srce pući od tuge. Od muke se često onesviješćivala. Evica je uz mater gorke suze ronila i u sebi se za materino zdravlje Bogu molila.

Bilo je to pred podne. Bolesnica je zaspala. U kući nije bilo ni korice kruha. Ivica i Đurica odoše po gradu

prnje i kosti skupljati. Evica je sjedila i razmišljala. Onda ustane polako, pogleda mater još nekoliko puta, da li spava, pa izleti na kućna vrata. Ona se požuri do krstopuća, gdje je bio kameniti krst s kipom rassetoga Spasitelja. Evica dođi pred krst, sklopi ruke i priče se Bogu moliti. Zima je vrlo jaka bila. Evica je uskoro ozebla, pa se od zime odrvenila. Od hladnoće je dobila zanoktice, pa je počela plakati.

U to je onuda prolazio na kolima bogataš Vranić. On opazi djevojčicu i dade zaustaviti kočiju. — Bio je Vranić čovjek dobra srca.

— Mala, zašto plačeš?

— Zima mi je — prokaza Evica.

— A gdje si bila?

— Bogu sam se kod krsta molila.

— A zašto?

— Mama mi je bolesna.

— A čija si ti?

— Ja sam Milićeva.

— A što ti je otac?

— Ja nemam oca. On je umro, a mama je jako bolesna.

— Hodi k meni u kočiju! — na to će Vranić.

Evica se skanjivala. Kočijaš je skočio, pa ju jedva metnuo u kočiju; jer je bila u laganu odijelu, pa je s toga sva prezebla. Putem ju je Vranić ispitivao, a Evica je jedva mogla što prokazati od zime.

Bogataš je Vranić odvezao Evicu u svoj dom, da se ondje malo ogrije. Tu mu je ona sve prokazala. S početka ju je bilo stid; ali kad ju je gospoja Vranićka osokolila i po licu pogladila, rekla je sve: što je i kako je i spomenula, da je pošla Bogu se moliti, da joj mati ozdravi i da im Bog pomogne u nevolji,

— Bog je dobar, pa će vama i pomoći! — na to će gospoja.

— Da — on je naš predobri otac — prokaza Evica. Mi ne imamo oca, pa je dragi Bog naš otac.

— Tako je — tako je — sirotice mala! — govorila gospođa Vranićka. Bog će se brinuti za vas, a i dobri ljudi.

Kad se je Evica malo ugrijala, hotjela je kući poći, da vidi, što joj mati radi.

— Strpi se samo malo! — na to će gospođa Vranićka. A jesi li gladna?

— Jesam! — istisnu poslije skanjivanja Evica.

U to je služavka donijela u sobu tanjur kusne ćorbe i komad pečena mesa. Evica je pričela jesti, ali se je sustezala, pa ju je morala gospođa svaki čas nutkati i nagovarati, da samo jede. Evica je gutala ćorbu, ali je neprestano mislila na svoju bolesnu majku. Ona je već nekoliko puta hotjela reći, da bi željela od donešena jela barem polovicu svojoj materi odnijeti. Opazila je gospođa Vranićka njezinu zabrinutost i pogađala Evičinu želju, pa će joj ljubežno:

— Jedi — jedi samo — dijete moje — bit će i za tvoju majku još dosta!

— Ona nije već nekoliko dana okusila vrućega jela.

— Dat će Bog, pa će se ona već i okrijepiti!

— Ja sam za to i išla, da mu se pomolim. Mati nam je uvijek kazivala: »Djeco, molite se Bogu!«

— To je lijepo — na to će gospođa Vranićka. Bog će vam milostivi i pomoći.

Dokora je pošla Evica sa slugom Vranićevim kući. On je nosio veliku košaru s raznim vrućim i hladnim jelom i pićem. Evica se je žurila, da samo što prije kući prisprije. Na putu opazi Ivicu. On poleti k njoj, govoreći u sav glas:

— Gdje si za Boga miloga?! Mati se je jako uplašila. Kuda si se vrgla. Žuri se kući, pa ćemo materi

skuhati mlijeko, što sam ga kupio. Malo sam trulja skupio. Đurica je nešto suvaraka donijeo. Hajde, žuri se! Mati ne zna, gdje si.

— Bila sam kod krsta, da se za mamino zdravlje Bogu pomolim i da nam dragi Bog pomogne — govorila brzo Evica.

— Već je pomogao! — prokaza sluga.

Oni uđu u kuću. Bolesnica je nestrpljivo očekivala Ivicu i Evicu. Kad oni u sobu, podiže se bolesnica i upitat će slabim jedva čujnim glasom:

— Gdje si bila, drago moje dijete?

— Bila sam kod krsta, pa sam se Bogu molila, da nam pomogne.

— I on vam je pomogao! — na to će Vranićev sluga, koji je košaru stavio na stol i pričeo vaditi dobra i kusna jela, pa nekoliko staklenaka sa starim i dobrim vinom.

Udovica se Milićka snebivala od čuda. Evica joj na to počela pripovijedati, kako se je to sve dogodilo. Udovica podiže oči k slici i uzdahnuvši reče:

— Hvala ti, o Bože! Tebi vječna hvala, slava i dika!

Domala se otvorila kapija. Vranićev je kočijaš dovezao puna puncata kola prepiljenih i iscjepanih drva. Nije on još ni drva istovarilo, kad je unišao u sobu liječnik. Kad ga je udovica ugledala, ona će liječniku:

— Izvinite, molim lijepo, gospodine doktore; ali ja vas nijesam zvala. Sirota sam, pa ne mogu platiti.

— Ne brinite se za to. Brinu se Bog i dobri ljudi. Ja ću vam prepisati lijek, pa će vam bolje biti. Gospodin će Vranić sve to platiti.

— Bog mu bio milostiv i Bog mu platio! — uzdahnu udovica.

Liječnik je svaki dan dolazio, a udovici je bolje bivalo. Gospođa je Vranićka slala jelo i piće. Duskora je udovica ozdravila i otišla se Vranićevima zahvaliti.

Gospodar je Vranić bio čovjek bez djece. On se je pričeio brinuti za Milićeve. On je Ivicu i Đuricu dao izučiti nekoliko škola, a onda je Ivica pošao u trgovinu, a Đurica je izučio bravarski obrt. Evica je učila dalje škole, pa je danas učiteljica. Ivica je danas bogat trgovac. Đurica je ugledan i imućan bravarski majstor. Mati je kod Ivice, ali često pohađa i drugu svoju djecu, a svi poštuju u veliko gospodara Vranića i gospoju Vranićku. Mati ih često sjeća na molitvu, a svako od njih imade krasnu sliku Spasiteljevu, a pod njom natpis: »Moli se Bogu!«

U č i.

U nekom je gradu živio nadničar Božo Trpinić sa svojom ženom Agnezom. Oni su imali petero djece: tri sina i dvije kćeri. Najstariji se zvao Milan, a najmlađe je dijete bila Jelica. Božo je radio neutrudivo od rane zore do mrkloga mraka. Bio je on vrijedan čovjek. Sve ga je u gradu rado zvalo na posao. On je radio, što mu je pod ruke došlo. Božo je orao i kopao, kosio i žeo, drva pilio i cijepao, kreč gasio i opeke nosio, kako je gdje došao do zarade, da u znoju svoga lica teškom mukom zasluži nadnicu.

Gorak je nadničarski kruh. Kad se i imade posla, taj je težak; a kad ne ima posla, osvanuše crni dani. Jaoh onda i nadničaru i njegovoj porodici! Glad i bijeda biju onda ljude. Nemili su to gosti, koji često ulaze u jednu nadničarsku sobicu.

Božo je nastojao, da što više zasluži. Rijetko je bio bez posla. Katkada mu je u poslu pomagala žena Agneza, kad je drva pilio i cijepao. Kod kuće je onda pazio na djecu najstariji sin Milan, koji je toga dana iz škole morao izostati. Suznih je očiju čuvao Milan svoju braću i sestrice. On je u školi prvi učenik. Plakao je kod kuće, što u školu ne može; jer je rado u školu išao i vrlo dobro učio. U školi ga je učitelj opomenuo, što je izostao, da toga više ne čini, a Milana obliše suze.

— A zašto si ostao kod kuće? — pitao učitelj.

— Molim — gospodine, morao sam.

— U školu se mora ići! — ozbiljno će učitelj.

— Mati mi nije dala.

— A zašto?

— Išla je s ocem na posao, pa sam ja morao djecu čuvati.

— Hm — hm — za ovaj put ti je prošteno; ali mi više ne izostaj! U školu se mora ići.

— Tako zakon zapovijeda.

Milan ne bi više ni za živu glavu izostao od škole. Ako li je i mati išla na posao, to je Milan čuvao djecu do školskoga vremena, a onda ih je zaigrao i u školu se požurio. Iz škole je kući hitio, da opet pazi na djecu. Da umiri svoju braću i sestrice, on je čitao njima što-god iz knjige, ili im je pripovijedao kakovu zgodnu pripovijetku.

U svakom je razredu bio Milan prvi i najbolji učenik. Otac je u njem uživao. Došlo je proljeće, a Milan je već sada u četvrtom razredu. On marljivo uči, a učitelj je želio, da Milan pođe u latinsku školu, kad svrši četvrti razred. U to se razbolio Milanov otac. On je išao na posao, ondje se jako umorio i uznojio, a kad je kući polazio, duhao je hladan vjetar. Na svoju je nesreću na putu se malo i zadržao. Sastao ga znanac, pa su se razgovarali o poslu. Kad je kući došao, pričela ga nemilo tresti groznica, da je sve zubima cvokotao. Poslije ga je spopala neka silna vrućina, da je koješta buncao i govorio. Žena mu se uplašila i s djecom Bogu molila. Boži je bivalo dan na dan sve gore. On je hotio bježati iz kreveta. Kraj nogu mu je sjedila Jelica.

— Tata dragi, kuda ćeš? — pitala mala oca, dok je majka u niskoj kuhinjici varila uvarak kao lijek bolesniku.

- Jelice, tata ide na posao. Treba zaslužiti novaca.
- Dragi tata, ti si bolestan. Nemoj nikuda ići!
- Moram, dijete moje drago! — govorio bolesnik i ustao silom iz kreveta, a jedva se držao na nogama.
- Tata, ostani u krevetu! u to će druga djeca.
- Djeco moja — moram ići! Što ćemo jesti, ako ja ne zaslužim?!

Bolesnik je silom hotio napolje. Teturajući je došao do vrata i tu se srušio. Djeca ciknuše, a Agneza uleti ko bez duše u sobu. Kad je opazila muža pred vratima, sva se je uprepastila.

— Što je tebi, dragi Božo?

— Zlo, ženo moja i djeco draga! — govorio bolesnik. Moram u nadnicu. Treba raditi, da se uzmogne živjeti.

— Ti ćeš već raditi, dragi Božo, dok ozdraviš!

— Ja sam zdrav. Oh — gori u meni! Guši me! Zraka — zraka!

Mati i najstariji sin Milan digoše Božu i metnuše ga u postelju. Bolesnik je teško disao. Agneza ga je motrila i bol joj je srce stezao. Bolesnik je čudno izgledao. Ona bi vrisnula od tuge; ali je gutala u sebi riječi. Božo se je bacao po krevetu. U to će Jelica:

— Tata, je li tebi bolje?

— Otac ju je pogledao staklenim očima. U to je ustima i rukama tražio zraka. U neke mu se nekavice otkinuo uzdah;

— Ženo — djeco !!!

Bolesnik je prekretao očima. U to je počeo hropati. Kad je to Agneza vidjela, hukne teškim dahom:

— Oh — sveti Bože — on umire!

— Tata — nemoj umrijeti! — prokaza Jelica.

— Tata — tata! — vikala i uzdisala djeca.

Božo je bio na mukama. Gledao je čudno još častva. Nekoliko je puta huknuo — grčevito je širio i ste-

zao usta. Borio se je smrću. Želio je živjeti, a za tili je časak bio mrtav.

Agneza je s djecom ostala u velikoj sirotinji. Sve je sada na njezinoj brizi. Muž je hranitelj, a žena poslužitelj. Sada je ona sirota morala i zasluživati i djecu othranjivati.

Bila je sva strvena. Ona je išla na posao. Tijelo je bilo u radu, a misli kod kuće. Mučila se tužna i dan i noć. Po noći je djecu redila, prala, češljala i krpala im odjeću.

Milan je u svem išao materi na ruku. Kojiput je morao i kod kuće ostati, pa nije dospio u školu. To mu je bilo najteže. On je za to vrijeme i u poslu učio. U glavi je ponavljao, što je imao učiti naizust; jer je to samo jedanput ili dvaput pročitao. Uza sve to je ipak bio prvi učenik.

Od srca je Milan želio dalje ići u školu. On je volio učiti. Mnogi su njegovi drugovi jedva dočekali svršetak školske godine, da ne moraju više u školu. To su nevaljali učenici, koji vole skitati se i klatariti, već učiti. Nauka čovjeka oplemenjuje. Tko uči, taj znade i nauči mnogo lijepih stvari.

Učitelj je nastojao, da Milan pođe u latinsku školu. On mu je dapače i knjige pribavio i pobrinuo se za upisninu, odjeću i obuću; ali ga mati nije mogla uzdržavati. Agneza bi sama voljela, da je mogla, poslati Milana u gimnaziju. Ona toga nije mogla učiniti radi sirotinje. Nekoga će dana mati sinu:

— Žao mi te je, dragi Milane; ali što se ne da — ne da se. Morat ćeš na zanat. Bit ćeš danas sutra valjan majstor. Volim, da ideš na zanat, nego u nadnicu.

— Oh — majko draga, ja bih rado u školu išao!

— Znam, dušo moja! Što ćeš, kad te ne mogu uzdržavati. Jestu se mora, a često ne imam ni posla. A tu su mi i druga djeca na vratu.

razumio se s Milanovim majstorom, da mu Milan sina podučava, a on će mu dati za to užinu svaki dan.

Tko li je sretniji sada od Milana Trpinića! On je pošao u drugi razred. Imao je potporicu, koju je dao materi upravo za stan. Užinu je dobivao za podučavanje. Na ručak — zajutrak — ni večeru nije smio uvijek ni misliti. On je bio sav sretan i blažen, što je mogao školu polaziti.

Milan je marljivo učio i mnogo trpio. Po čitave je nedjelje samo jedanput na dan jeo. I tu je pazio, da ne jede više od svoga druga, da ne kažu, da je on izjelica i lakomac. Uza to je tražio sudrugove, da mu podučaje. Sreća je htjela, pa se je namjerio na druga, opančarskoga sina, čiji mu je otac nešto na mjesec plaćao za podučavanje. Milanu je to dobro došlo; jer je mogao mater pomagati.

Dosta se je Milan napatio nevolje i sirotinje. On toga nije nikada spominjao nikomu, niti se je tužio na svoje bijedno stanje. Sve je Milan strpljivo podnašao. Mnogo je puta gladan lijegao i ustajao, pa na tašte školu polazio. Često nije imao ni svjetlosti, da uči, nego je učio pri mjeseci. On je učio, jer je znanje na ovom svijetu najveće imanje. Nauka je blago, koje se kupiti ne da i ne može.

Kad je Milan svršio s odlikom i niškom gimnaziju, zamolio je u vlade pripomoć, koju je dobio, pa je pošao u učiteljku školu. Milan je želio učiti, dok bude živ. Kao dječak se je s drugovima igrao škole, pa je on bio njihov učitelj. To mu se je tako zasjeklo u srce i dušu, da je želio postati učitelj.

Milanova se je želja ispunila. On je postao učitelj. Kad je svršio nauke, dobio je učiteljsko mjesto u krasnom kraju. On je sav radostan onamo pohrlio. Prije svoga je odlaska pohodio svoga učitelja i bivšega majstora i druge dobrotvore, pa im se je na dobroti lijepo zahvalio i s

njima usrdno oprostio. Sa sobom je poveo svoju mater i dvije sestre. Braća su mu bila na zanatu.

Kad je Milan prvi put ušao u svoju školsku sobu i vidio svoju djecu, suze mu navriješe na oči od radosti. On je pričeo živo raditi marom, žarom i ljubavlju. U školi mu je najmiliji rad na čitavom svijetu. On je svojoj djeci i otac i mati. Milan pazi na svoju djecu. On ih uzgaja i podučaje, savjetuje i upućuje kao brižan otac svoju nejačad.

Čitavo je selo Milana zavoljelo. On je svakomu dobar i ljubezan. Milan pomaže, gdje komu samo može. On je svojim bistrim očima opazio, da je narod u mnogo koječem zaostao. Čuo je od starijih ljudi, da ne znadu ni čitati, ni pisati. Milan ih nagovarao, neka počnu učiti.

— Znate, gospodine, teško je to nama sada — govorio seljak Mudrinić. Tko zna, bili išlo u glavu?

— Ni brige vas, dragi Mudriniću — na to će Milan. Ja ću vas za šest nedjelja preko zime, kad ne ima toliko prešna posla, naučiti čitati, pisati i nešto računati.

Bilo je sada nagovaranja i otezanja. Napokon se sporazumilo. Ostariji ljudi počoše o Božiću u školu. Milan se je sav radostan poduzeo posla. Išlo mu je sve odmah u prvi kraj od ruke. On je s veseljem radio, a ljudi su s razumijevanjem primali. Milan ih je zaista naučio, kako im je govorio. Ljudi su bili sretni i zadovoljni i Milana volili i poštovali.

Dok je Milan ljude učio u školi, opazio je, da oni mnogo toga ne znadu, što im nužno treba u njihovu kućevnom i gospodarskom radu. On je počeo s njima o tom govoriti. Da ih podučiti, nije odmah hotio sam, već je kupio nekoliko knjiga dobrih, pa im je dao, da ljudi čitaju.

Prve je nedjelje bilo u seoskoj straži zhora i razgovora. Ljudi su o tom raspredali, kako se ima dublje

orati, kada žito u klasu kositi, kakovo se žito ima sijati; kako se imadu goveda gojiti, krave musti, kako one braniti — i bilo je tu mnogo raznih pitanja i naputaka. Milan je svoje postigao, što je želio: upućivati narod na dobro. On je to odsada svake nedjelje činio. Duskora je Milan izišao na glas kao prvi učitelj, ne samo školske mladeži, već i naroda u svom kraju.

Milan se je pobrinuo i za svoju braću. Oni su sada valjani majstori u njegovu selu. Sestre je udao za čestite obrtnike u mjestu. Mati je kod njega sva sretna i zadovoljna. Milan pazi na sve nje ka na svoje oči u glavi. Oni su mu svi mili i dragi — kao što su mu na srcu i školska djeca i narod, koji bi za Milana dali dušu svoju, Milan ih sve voli i poštuje i često u sav glas kazuje:

— Učite, dok ste živi; jer tko uči, taj i nauči, a tko nauči taj i znade, a znanje je najveće imanje! Svatko dakle uči!

Radi.

U selu bila dva druga: Mladen Ninkić i Milivoj Ružić. Oni su vršnjaci. Ostadoše bez oca i matere i bez roda. Što će i kuda će — ni sami ne znadoše. Hoće li ostati u selu — ili im valja poći u bijeli svijet. Mladići su se skanjivali. Oni su zdravi i jedri kao dren, a žilavi kao brijest. Navršilo im se svakomu sedamnaest godina. Milivoj bio vrijedan kao crv, a Mladen lijen kao klada. Njemu je smrdio rad. Volio je Mladen provoditi dane bez posla.

Mladići su raznolike ćudi. Takovi su bili i u školi. Milivoj je marljivo učio i bio bistar kao vedar dan, a Mladen lijen kao crna zemlja, a glupav kao tamna noć. Sjedili su jedan uz drugoga. Oni su bili dvije žive opreke. Ipak su se slagali. Mladen je bio nemaran, a Milivoj valjan i raden. Ovaj je učio, a onaj je dangubio. Kad su školu svršili, družili su se i u životu i obadva ostadoše bez ikoga svoga.

- Što ćemo raditi? — pitao Milivoj Mladena.
- Ništa!
- Živjeti se mora! — govorio Milivoj.
- Pa — mi živimo!
- Ali se jesti mora! — kazivao Milivoj.
- Pa — mi jedemo!
- A dokle će to tako trajati? — pitao Milivoj.
- Dok traje — neka traje!

— A kad svega nestane? — upitat će Milivoj.

— Dat će Bog i dobri ljudi! — prokazat će Mladen.

— Treba to zaslužiti poslom! — govorio Milivoj.

— Ah — kani se ćorava posla! — drugu će Mladen.

Tko će uvijek raditi. Muči se i muči za ono korice hljeba! Zašto da si čovjek prti teret na vrat? Sad je ljeto, pa ima dosta voća po putevima. Čovjek se najede voća, pa lijepo u hladu počiva.

— A kad dođe zima, što ćeš onda? — pitao Milivoj.

— Dat će dobri ljudi. Valja zaći od kuće do kuće, pa će se smilovati ljudi — govorio Mladen.

— Jok, družo — ne valja ti posao! — na to će Milivoj. Treba to sve zaslužiti. Ne treba primati milostinje, tko raditi može. Smiluj se staru i nemoćnu, bolesnu i hromu, a ne zdravu! Mi ćemo na rad, moj Mladene!

— Možemo malo! Od posla se ne deblja. Mi ćemo u svijet. Ondje ćemo se lakše proturati — govorio Mladen, ne misleći na posao, nego na lijenost, kako će Bogu dane krasti u dangubi.

Njih dvojica počoše u svijet. U Milivoja je bilo nešto novca, što ga je bio zaslužio. On je morao Mladena na putu uzdržavati. Mogli su dobiti posla u nekoliko sela; ali se Mladenu nije dalo u službu. On je otezao i Milivoju kazivao, da će u drugim mjestima dobiti bolju zaradu i veću plaću. Tako je to bivalo, dok nije Milivoj potrošio i posljednji novčić.

— Što ćemo sada? — pitao Milivoj.

— Ima voća! — na to će Mladen.

— Treba i kruha! — govorio Milivoj.

— Ne marim za hljeb, kad ima voća — njemu će Mladen.

— Ali ja tako ne mogu živjeti! — kazivao Milivoj.

— A ti živi, kako znaš; a ja ću ovako! — govorio Mladen.

— Onda te moram ostaviti! — prokaza Milivoj.

— Sretan ti put! — zaželi Mladen.

I oni se raskrstiše: svaki je pošao svojim putem. Milivoju je bilo žao Mladena ostaviti; ali je morao, jer nije mogao tako živjeti. On je bio dapače i suviše dobra srca, pa je svoje novce s Mladenom potrošio

Milivoj si je u drugom selu našao službu. On je čuvao goveda u dobra gospodara. Marhu je dobro kasnije zimi timario, pa ga je gazda volio. Poslije godine dana uzeo ga župnik u službu. Tu je Milivoju bilo jako dobro. Bio je vrijedan, pa mu je župnik lijepu plaću davao. Milivoj je učio raditi u župnom domu razne poslove. On je sve to činio drage volje. Osobito mu je bilo milo, što je mogao u crkvu ići i ondje se Bogu moliti; a uza to u nedjelju i svetac lijepe knjige čitati.

— Zar ti se tako sviđaju knjige, da ih voliš tako čitati? — pitao župnik, ostariji gospodin, čovjek dobra srca i milostive duše svoga slugu Milivoja.

— Silno mi se knjige sviđaju. Ja jako volim čitati. Da imadem kada, ja bih čitao dan i noć; ali toga ne mogu činiti, jer se mora raditi.

— To je lijepo, da voliš čitati — govorio župnik; — ali ne valja ni odviše. Čovjek mora biti u svem umjeren. Ti čitaj, kad možeš.

— Tako ja i radim, gospodine. Volim čitati, da što naučim, nego li ići u krčmu, pa tamo novce trošiti. Novac se teško zaslužuje; ali vrlo lako izdaje.

— Valja ti pamet! Knjiga te podučaje, a krčma tijelo, a često i dušu truje. Ti samo čitaj, to je meni milo!

— Ja ću raditi i kad dospijem čitati — govorio Milivoj. Samo vas molim, gospodine, da bi mi dali knjige, koje su za mene!

— Ne boj se, dat ću ja tebi!

Župnik je davao Milivoju knjiga na čitanje, a ovaj je rado čitao i marljivo radio. Duskora se razumio u svaki posao. Kad je trebalo, on je išao na oranje; kad je bila nužda, on je kosio livadu; ako je imao kada, pomagao je rezati lozu u vinogradu, a kad je bilo šljiva, pekao je rakiju. Milivoj je znao i sve kućne poslove. On se je dapače naučio od kuharice i kuhati.

Nekoga se dana vratio Milivoj s posla. Bio je prvi sumrak. On je sjeo u veliki hodnik i pričeo jesti. U to je netko ušao u dvorište. Psi zalajaše, a netko ih je gonio. Župnik je izašao, da vidi, tko to dolazi. Neznamac, odrpan, skoro gol i bos, skide kapu, moleći milostinju.

— Drage volje dajem svakomu, tko je potreban; ali ti si tako mlad i zdrav, pa ideš prositi — ta to je sramota — govorio župnik.

— Smilujte se, časni gospodine! — govorio neznamac. Nijesam već nekoliko dana okosio zalogaja hljeba; živim od voća, a i to je oporo.

— A zašto ne ideš raditi?

— Teško je posla dobiti.

— A ti hajde k meni! Imade u mene posla!

— Desna mi je ruka nešto teška, a lijevu mi grčevi hvataju — izgovarao se neznamac.

— A ti idi u ime božje! — prokaza župnik, pa mu dade četiri filira.

Milivoj je slušao taj razgovor. Glas mu je bio poznat. On je mislio, da će neznamac ostati i u župnika raditi. Kad je ovaj otišao, poleti on za njim još s komadom kruha u ruci, da vidi, tko je to bio. On stigne neznanca kod dvorišnih vrata. Tu se obadvojica pogledaše.

— Ta ti si to, Mladene?! — hukne Milivoj.

— Oh — gle Milivoja! — ovaj će. A što to imaš u rukama? Daj ovamo! Uh — gladan sam!

I prije, već što bi okom trenuo, uzeo je Mladen

Milivoju kruh. Ovaj se je trgnuo od iznenađenja. Mladen priče pohlepno kruh gristi.

— A što nijesi ostao kod nas? — u neke će neka-vice Milivoj od začuđenja.

— Ne će mi se raditi . . .

— Zar ti posao još uvijek smrdi? — pitao Milivoj.

— Pogodio si! Meni posao ne miriši. Volim gladovati, nego raditi.

— Teško tebi! — na to će Milivoj. Uh — kako samo izgledaš! Zar te nije stid?

— A što bi me stid bilo? Tko me ovdje zna i pozna?

— Moraš se stiditi samoga sebe — kazivao Milivoj; ako se ne sramiš mene.

— Brige me!

— Jadniče, ti ne imaš više ni stida, ni obraza — na to će Milivoj.

— Ne klepeći — jezik pregrizao! — prokaza Mladen. Što mi tu koješta mudruješ i kazuješ! Reci mi radije, imadeš li novaca?!

— A što će ti?

— Hehe — ti još i pitaš? — govorio Mladen. Uh — pali me u grlu — žedan sam!

— Eno zdenca — pa si ugasi žeđ!

— Ne marim za vodu. Vina mi daj; rakije ovamo!

— Nije to za tebe, Mladene! Pij ti vode, pa će ti bolje biti!

— Pij ti vodu, a ja ću rakiju!

— Rakija će te ubiti.

— Gle mudraca! Idem, da ti se uklonim s puta! . . .

— Ajde u kuću, pa ću ti dati svoju večeru!

— Ne idem. U toj su kući mudraci. Idem u svijet. Hehe — ne radim, već živim po volji; a ti, ludove, radi, pa si trudom i mukom život sladi.

Mladen je otišao, a Milivoja osupnuše i zabezeknuše njegove riječi. Uvidio je, da je Mladen propalica i skitnica.

Nekoliko je godina Milivoj u službi kod župnika. On je bio tekovan čovjek. Čuvao je svoj novac. Milivoj se kanio oženiti. U selu je bilo krasnih djevojaka. Milivoj je gledao, koja ima vrijedne ruke i pametnu glavu.

Začuo je i župnik, da si Milivoj traži drugaricu života. On mu je savjetovao, neka bira i po srcu i po glavi. Napokon će župnik:

— A koju kaniš uzeti?

— Božićevu Ljubicu! — odgovori Milivoj.

— Dobru si odabrao. A je li njoj s voljom?

— I njoj je i materi.

— Bilo sretno i blagoslovno! — dokrajči župnik.

Milivoj se oženio. On se je prizetio u kuću. Žena mu je s materom imala kuću i nešto zemlje. Bile su u kući bez muške glave. Milivoj je sada gazda. On se dao na posao. Radio je kao crv od rane zore do mrkla mraka. Posljednji je lijegao, a prvi ustajao. Selo se čudilo njegovu radu, a župnik je kazivao, da je Milivoj najvrijedniji čovjek u čitavom mjestu. U njegovoj je kući sve radilo, pa je zato bilo svega u domu: i kruha i ruha i vina i smoka.

Neke je večeri sjedio Milivoj sa ženom, punicom i s dva sinčića u kući. Došao je s posla, pa se malo odmarao i s djecom igrao, a u to se čuo glas i pozdrav u dvorištu:

— Gospodaru, primi me pod svoj krov! Bolestan sam i gladan putnik.

— Ulazi u kuću u ime božje! — na to će Milivoj.

U sobu uđe čovjek u dronjcima, žut i zelen. Kad ga je Milivoj ugledao, sav je protrnuo, a došljak se brecnuo i trgnuo.

— Mladene, za Boga, zar si ti to?

— Oh — Milivoju, što ti radiš u toj kući?! Zar ti nijesi kod župnika? Mislio sam, da si još tamo, pa nijesam ni ulazio u župni dom.

— Mladene, ja sam svoj gospodar. Ovo je moja kuća; a ovo su mi žena, punica i djeca. Hajde ovamo, pa sjedni!

— Ne ima meni mjesta u tvojoj kući.

— Ima, moj tužni družo! Sjedni samo! — govorio Milivoj Ženo, iznesi jela, a ja ću donijeti pića, da mi se vršnjak okrijepi.

Milivoj je zadržao nekoliko dana u kući Mladena kao gosta. Dao mu je odjeću i obuću svoju stariju, pa ga tako zađeo od glave do pete. On je dapače nagovarao Mladena, da stupi k njemu u službu. Kad je to čuo Mladen, ne stade ga jedne zore rane. On je podbrusio pete, pa odmaglio nevidom.

Radio je Milivoj i dalje neutrudivo. Sinovi su mu ponarasi, pa su pripomagali ocu u poslu. Njihova je kuća došla na glas. Milivoj je kupovao zemlju za zemljom. On je znao, što zemljorataru vrijedi. U njega je bilo: goveda, ovaca, svinja i koza. Milivoj je znao, od koje je pomoći stoka seljaku. Uza to se mora raditi. Rad seljaka i svakoga radnika uzdiže i čovjekom pravi.

Milivoj se je obogatio svojim radom. Čitavo je selo na rad nagovarao. Sve ga je slušalo. Selo je izabralo Milivoja za svoga kneza ili seoskoga starješinu. Njega štiju u općini i u kotaru.

Neke nedjelje bio Milivoj u općini. Oružnici dotjerane svezana čovjeka. U lancima je bio — Mladen Milivoj se zgrozio. Mladen je oborio oči i šutio.

— Što je uradio? — pitao Milivoj.

— Ukrao je četiri vola, pa će mu se suditi — rekne stariji oružnik.

I Mladenu se sudilo. Odsudiše ga na četiri godine tamnice.

Milivoju je teško bilo, što je Mladen tako prošao. Svemu je tomu kriva bila lijenost.

Milivoj je radio i uvijek svakomu kazivao:

»Čovjek koji radi,
Ne boji se gladi;
Jer tko rado radi,
Rad mu život sladi.«

Š t e d i.

U polovici je sela uredna kuća. Po njoj se vidi, da su u njoj čestit gospodar i valjana domaćica. Kuća je ogledalo gazdino i lice gazdaričino. U ovoj je kući glava Rade Štedić, a žena mu je Marija. Imadu oni dva sina: Marka i Ivana, i kćer Ružicu. Djeca im idu u školu i dobro uče. Roditelji se tomu vesele; jer su djeca njihova uzdanica.

Rade je čovjek od oka, a Marija je zorna ženskinja. U kući im je sve u redu, a ruho je na njima skladno i sknadno, čisto i pristalo. Oni paze i na djecu svoju kao na svoje oči u glavi. Djeca su im uredna, dobra i poslušna. Kuda roditelji okom, onamo djeca skokom. Roditelji vole djecu svoju, a djeca ljube i štuju drage roditelje svoje.

Marko, Ivan i Ružica paze u školi i marljivo uče. Školski im je pribor vazda u redu. Oni čuvaju svoje knjige, koje su omotali debelim papirom, da ih ne zamažu. Držala, pera, olovke i pisaljke imadu u pernici. Kad što ustrebaju, onda polako vade bez buke, da se jedva vidi i čuje. Oni to rade po uputi roditeljskoj. Učitelju je to milo, pa ih je radi toga često pohvalio. Odi-jelo im je čisto i uredno. Oni paze, da ga ne zamrljaju i ne zaprljaju, a pogotovo da ga ne zakaljaju. Lice im je uvijek umiveno, a glava počesljana. Kad kazuju što,

govore jasno, glasno i razgovijetno. Oni se drže čedno, a spram svakoga su dobri, ljubezni i uslužni.

Štedićevu je djecu čitavo selo zavolilo. Oni svakomu nazivaju božju pomoć Ružica je pogotovo mila i svakomu draga kao bijela golubica, a osobito materi svojoj. Marko i Ivan su dva očeva siva sokola. Na ulici se vladaju pristojno, pa čedno idu kući svojoj. Kad dođu kući, poljube oca i mater u ruku, skinu svoje ruho, pa uzmu na se staro, da novije i novo sačuvaju. Onda oni uče, a poslije učenja pomažu ocu i materi u poslu.

Gospodar je Štedić pazio na sve i u kući i u dvorištu, polju, livadi i vinogradu. Oči gazdine stoku goje, ovce timare, svinje tove i konje othranjuju. Štedić je na sve gledao, koliko će se hrane dati, pa kada će to biti. Moralo se sve davati na obroke. Dapače se u njegovoj kući radilo svojski, a jelo i pilo s razborom i razlogom.

— Da sutra zakoljem purana, pa da ga ispečem! — znala je reći domaćica svomu mužu.

— Hm — kakova je cijena puranima na tržištu? — pitao Rade Štedić.

— Dobro se prodavaju i skupo plaćaju — na to će žena.

— A ti, ženo, zakolji i ispeci patku! Bit će nešto manje mesa, a mi ćemo pridodati uz to variva, pa ne ćemo ostati gladni.

— Pravo veliš, mužu družo! — govorila Marija. Purani su na cijeni, pa ćemo ih prodati i novac spraviti. Mora se štediti.

— Ti si pametna glava, draga ženo moja - kazivao Štedić. Imamo djecu, pa moramo štediti, a valja i nama misliti na starost. Mudra riječ kazuje: »Čuvaj bijele novce za crne dane.« Starost je slabost, pa se onda ne da raditi. Valja sada štediti u svem.

Rade se je toga držao, a nije ni Marija propustila štediti, gdje je samo mogla. Njoj je svaka i najmanja uštednja dobro došla. Oni nijesu bili škrti, već samo čuvarni. Marija je dobro pazila i na sok i na smok i na varivo i na začin. Željela je toliko davati i uzimati, koliko je trebala. Viška u začinu i zafrigu nije bilo. Ona se je držala one mudrolije narodne: »Što je odviše, nije ni s maslom dobro«

Dešavalo se, da je Rade želio o svecima i blagdanima imati pečenicu. Dugo je birao, dok je izabrao. Pazio je, da bolje ostavi i lijepo othrani. Kad je došao kući, pitao je ženu, kakovu ona želi.

— Meni je s voljom, što si ti izabrao — govorila Marija.

— Znaš, dugo sam birao — muž će.

— A kako bi bilo, da zakoljemo gusku? — pitala žena.

— Znaš, ja volim živad — na to će Rade. Janje se i prase dađu bolje prodati. Ako se pako othrane — onda evo pune šake novaca.

— Pametno zboriš — moj Rade, treba misliti na djecu. Imamo dosta troška, a valja i sluge plaćati — kazivala Marija. Ja ću zaklati gusku, a ti othrani janje i prase. Sada je i onako samo svetac, a nije blagdan veliki.

— Bilo tako! — dokrajči Rade.

O velikim je svecima ipak omastio brk. Bilo je tu skanjivanja; ali je blagdan — blagdan, a oni su rijetki u godini.

Štedićeva su djeca rasla brzo. Oni su sada zorni momci, a Ružica je glavita djevojka. Oni su jedno od drugoga za godinu dana stariji. Svi oni rade ko mravi i snašaju imetak na gomilu kao pčelice med u košnicu. Otac svima im prednjači u poslu. Vrijedan je on čovjek. U cik zore ustaje, prvi na noge staje, a posljednji liježe. Tako se imetak smaže i na gomilu slaže.

Rade je pazio na svaku malenkost u kući. Sve je moralo biti na svom mjestu. Djeca su isto tako radila. Dobar je primjer najbolja uputa. Što želiš, da drugi čine i rade, a ti se toga drži sam. Pusta riječ, ostaje riječ pusta, a sam rad posao izvađa.

Kod Štedića se kupilo i slagalo blago. On je pazio na novac; ali mu nije bio novac sve na svijetu. Nije ga ludo izdavao i nemilo trošio, nego ga je puštao iz ruke i iz kese, kad je bila prijeka potreba. On je štedio na svem, gdje se moglo, a da se drugomu ništa ne otkine. On je često kazivao, da su rad i štednja muž i žena. Oni se moraju slagati. Jedno bez drugoga pusto je polje bez orača i sjemena čista, na kom će ponići drač i korov. Štedić je dapače svoje seljane upućivao, kako će što raditi, ali ih je i svjetovao, da štede. On je njima kazivao:

„Tko marljivo radi
Rad mu život sladi;
A tko uz to štedi,
Taj još više vrijedi!“

Seljani se povedoše za Štedićem. Oni uvidješe, da u Štedića imade svega. Bio je božji blagoslov. U kući Štedićevoj bila sloga. Slušalo se i radilo, smagalo i slagalo.

Došlo doba, da Štedić oženi sinove. Oni su vrijedni i čestiti. Za nje se znalo na daleko i široko. Mogli su birati po volji. Otac im nije branio, koju će uzeti. Njemu je bilo pravo, ma koju doveli, neka samo bude marljiva i štedljiva. To je blago pravo. Marljivost se i štedljivost ne dadu kupiti nikojim novcem. To je dar božji na sreću čitavoga čovječanstva.

Marko i Ivan uzeše radene i valjane žene. Milina ih je gledati u poslu. Radi se i teče, a Štedić zadovoljno si pri poslu gladi brkove. Uživa u svojim snajama. Da su ih golubi birali, ne bi ih mogli bolje izabrati. Snaje vole i poštuju svoga svekra i svoju svekrvu.

Doskora je odletila ko golubica i Ružica. Ona se je udala u dobru kuću. Muž je njezin čestit i raden. Štedić je na to najviše gledao. Zet mu je ljudina ko gromina. Plećat je i jak kao hrast. U poslu je hitar — radi za dvojicu, a štedi za trojicu. Takova si je Štedić zeta želio. On bi takovu dao svoju jedinicu, da je bio bez kuće i kućišta; jer je znao, da tekovan čovjek radom do nje dolazi.

Blago se je u Štedića množilo. On je postao bogat čovjek. Mogao je sada bez rada i štednje živjeti. Toga nije on hotio. Rad čovjeka uzvisuje, a štednja mu pripomaže do imetka. Štedić je kupovao zemlju. Rataru je oranica zlatna poljana, odakle i bez zlata zlato dobiva. Livada mu je šarena ponjava, koja mu svilnu travu daje, da za vozove sijena, otave i otavice srebro prima.

Štedić se nije u svom bogatstvu ponijeo. Nosio je rušninu i kožušninu ko i prije sa svojom ženom, sinovima i snajama. On je hotio pokazati svijetu, da se čovjek ne treba u dobru povisivati, niti u zlu ponizivati. Jelo se i pilo i na to pazilo kao i prije. Čovjek jede i pije, da živi, a ne živi, da jede i pije. Jestiti treba s razlogom. Kad je čovjeku najslade, neka se kani jela. Više je ljudi — to se kazuje — pomrlo od prepuna želuca, već od gladi i žeđe.

Na daleko je pukao glas o Štedićevoj razboritosti. Seljani su se s njim ponosili. Oni su u sav glas kazivali:

— Štedić je čovjek. Što ima, to je sve stekao svojim znojem i svojim trudom, a ne tuđom mukom.

Kuća je Štedićeva bila doskora blagom i imanjem prva u selu. Porodica se je pomnožala. Sinovi mu imadoše mnogo djece. To je Štediću milo i drago. Djeca su blagoslov božji i narodna uzdanica. Štedić je grlio od svega srca svoju unučad. On se je znao s njima poigrati i na dobro ih upućivati.

Tko je Štediću došao po milostinju, taj je morao paziti, što će reći i koji će razlog navesti. Znalo se je dogoditi, da se je koja skitnica navratila u Štedićevu kuću, moleći zalogaj kruha, ili krišku sira. Štedić ga je tada odmjerio od glave do pete, pa mu rekao:

— Ma — bolan ne bio — jak si kao hrast — zdrav kao lav — pa ideš prositi! Čovječe božji, zar te nije stid?

— Ne mogu dobiti posla — izgovarao s dotepanac.

— Ah — čuda ljudi! — ima u mene posla. Eno sjekire na drvnjaku! Uzmi je u šake, pa cijepaj drva; bit će onda i masna zalogaja i dobre nadnice.

Doteplica bi podbrusio pete. Rijetko je koji išao raditi. Ovakovi ljudi Bogu dane krađu i kvare ljudsko društvo.

Ako li je došao Štediću, čovjek bolan i jadan, bio mu je odmah na pomoći. Dapače je prilično dijelio i nije nikada nikomu kazivao, što daje, koliko daje i komu daje. On se je držao one mudre rečenice: »Neka ne zna ljevica, što daje desnica.«

Štedić je otro mnogu suzu sirotinjsku. On je uvijek pomagao udovice i siročad. Za djecu je bez oca i majke tražio mjesta u selu, da ih gdje smjesti, ako nije više mogao kod sebe. On je mnoge dječake dao u zanat, a nekoje u službu. Štedić je želio, da oni postanu čestiti, vrijedni i valjani ljudi.

Čitavo je selo Štedića slavilo. On je bio pametan i razborit čovjek. Što je on rekao, to se je i slušalo. Selo je Štedića odlikovalo. Ono ga je izabralo u seosko vijeće — u općinu. Štedić se je s početka skanjivao primiti tu počast. Selo ga želilo i molilo, pa je ipak odlučio po-
raditi zborom i tvorom za dobro sela i općine.

— Kad je vaša želja — primit ću se toga posla!
Bilo na dobro naše!

— Daj, Bože! Bilo u sretan čas!

Tako je i bilo. Štedić je radio mudro i obzirno. Prvo je bilo, što je učinio, da je upozorivao u općini i u selu na rad i štednju. Mnoge su izdatke morali zgodno smanjivati. Pazilo se, da se izdaje na ono, što je nužno i potrebno. On je sa seljanima kopao jarke uz puteve, ove popravljao i uz nje sadio voćke, kako bi bile narodu od koristi. Štedić je sam dapače voćke cijepao i narodu dijelio. Radnike je hvalio, a lijenčine kudio.

— A zašto, da sadim voćke? — govorio neki odrpanac — Tko će to dočekati? Meni da je sada!

— Ti bi kao ciganin, koji je kazao: »Daj, Bože, ali odmah!« — govorio Štedić. Strpi se malo! Bez rada i truda, ne ima ploda. Ne pitaj, tko će to dočekati! Ako ne dočekamo mi, dočekat će naši mlađi. I naši su stariji za nas radili, pa moramo i mi za naše mlađe.

Odrpanac je uvukao dušu u sebe i došao na posao. Kad se je smračilo, dao mu je Štedić nadnicu iz svoje kese.

— Vidiš, da si dočekaš ploda — danas već! Radi i štedi, pa ćeš imati. Bit ćeš onda i sit i gasan i obujen i odjeven! — kazivao Štedić.

— Bit će, kako si rekao, gospodaru Štediću, Bog te poživio! — na to će taj odrpanac.

Za Štedića je znala skoro sva kraljevina. Dočuo za njega i sam uzvišeni vladar, naš premilostivi kralj i gospodar. Njegovo očinsko srce bijaše za sve njegove podanike, a duša se brine za njihovo dobro, sreću i napredak.

Neke nedjelje sazvalo čitavo selo poslije službe božje pred crkvu. U crkvenom su dvorištu dvije velike stare lipe. Onamo dođoše gospoda od kotara i općine i sve općinske starješine. Među njima je i Rade Štedić, častan i krštan starac prijazna lica i mila obličja. Do njega su njegovi sinovi — njegovi sokolovi — i njegova dika — unučad brojna. Sve je pažljivo slušalo, što će biti. U to se s povišice čuo glas kotarskoga predstojnika.

— Ljudi i narode! Naš uzvišeni kralj i gospodar, Njegovo carsko i kraljevko apostolsko Veličanstvo, blagoizvolilo je svojim previšnjim riješenjem od prije nekoliko dana premilostivo podijeliti našem opće poznatomu dobrotvoru i poštovanomu starješini Radi Štediću srebrni krst za zasluge.

— Živio kralj! Živio Rade Štedić! — burno se klicalo, kad je predstojnik završio svoju kratku besjedu, u kojoj je kazao, kako je i čim je Štedić zaslužio previšnjju milost.

Štedić je dao čast. Častilo se čitavo selo. Sve ga je hvalilo i slavilo. Kad se je svečanost svršavala, Štedić će svima:

— Gospodo i braćo! Čujte me! Radite i štedite. Držite se one: »U radiše svega biše, u štediše još i više!«

Dobra duša.

Keste li kada čuli za gospoju Anku Katičku?

— Oh — ta znade je čitav grad!

Dobar se glas daleko čuje.

— A da li ju poznajete?

— Tko je ne bi poznavao? Pozna ju malo i veliko, staro i mlado.

A gospoja je Anka Katička bila ženskinja kao gora. Ona je krupna i snažna, dobra srca i blage ćudi. Glas je daleko o tom pukao. Katička je udovica, ima tomu dvadeset godina. Bilo u nje djece kao pilića; ali joj je nesretna grlena bolest umorila svu djecu — pokosila ju nemila smrt. S djecom otišao na drugi svijet i njezin muž. Ostala je sama bez ikoga svoga. Sreća je bila po nju, što je imala otkale da živi. Imala je ona kuću, nekoliko jutara zemlje i novaca. Ona je dobra gospodarica, pa je tekla, a nije rastipala.

Gospoja je Katička gledala svakomu pomoći, tko je bio u nuždi. Njoj je najveća radost, kad je mogla sirotinjsku suzu otrti. Ona je onda bila sva sretna i blažena. Osobito je volila siromašnu djecu. Ona je sirotinji davala i šakom i kapom, a znala je kljuknuti i metnuti i pod pregaču. U gradu je sve Katičku volilo i štovalo, pa kazivalo po srcu i osjećaju, da je udovica Anka Katička dobra duša.

Katička je marljivo radila od rane zore do mrkle noći. Gledala je, kako je mogla, što više privrijediti, da

uzmogne što više sirotinji dati. Ona je dobro znala, u kojim je kućama nevolja, pa je svojski nastojala, da ju ublaži. Pred njom je svatko skidao kapu, a ona je lju-bezno pozdrav odvrćala.

Bilo je u cik zore nekoga dana, a udovica je Katićka poranila. Ona se je držala one mudre narodne rečenice: »Tko rano rani, dvije sreće grabi«, i one: »Tko kasno liježe i rano ustaje, taj se nikada ne kaje«. Kad je ustala, odmah je pohitala u dvorište, da namiri živad. Zatim je pošla otvoriti dvorišna vrata. Kad će ona zaviriti nešto na ulicu, opazi pred svojim vratima dva dječaka, kako se zagriše i slatko spavaju. Bilo je to o Ilinju, kad su i noći tople. Ona pogleda bolje dječake, pa se sjeti, da su to djeca udovice Mande, kojoj je jelo slala i koju jučer odnesoše na vječni počinak. Katićka je neko vrijeme djecu motrila, a u to se oni trgoše iza sna. Ona će njima:

— A što tu radite?

— Spavamo! — odgovori Ivan, dječarac u osmoj godini.

— Slatko smo spavali — na to će Milan, sedmogodišnji dječčić, tarući si oči.

— A kako ste došli ovamo?

— Strina nas je poslala — prokaza Ivan.

— Kako to?

— Ona je rekla: »Ne mogu vas držati. Sama sam puka sirotinja. Idite »dobroj duši« — govorio Ivan, a potvrđivao, kimajući glavom Milan. Mi smo onda pošli ovamo. Vrata su bila zaključana, pa smo onda legli pred vrata i tu spavali.

— I mene čuvali! — prokaza gospoja Katićka.

— Dà — dà — mi smo vas čuvali — na to će Milan. Ja nijesam čuo, da je tko ušao u kuću.

— Svakako — dok ste slatko spavali — govorila gospoja Katićka.

— Da je tko pokušao, ja ga ne bih pustio — prokaza Ivan. Ja ću vas uvijek braniti. Strina nas je zato i poslala k »dobroj duši«. Mi smo sada vaši. Mama je u grobu, a stric je prije umro, a tate se i ne sjećamo.

— Hm — hm — pa hajdete u ime božje u moju kuću! — na to će gospoja Katićka, a dječaci ju slijediše. Milan ju je odmah uzeo za suknju i išao s njom.

Gospoja je Katićka tako najednom dobila dva — sina. Ona je nakanila djecu pridržati. Djeca su bila bistra. Ivan je polazio drugi razred i bio je najbolji učenik. Milan je imao pako na jesen poći u školu. On je s čeznućem očekivao dan, kad će moći metnuti knjigu pod pazuhu. Ivan mu je kazivao mnogo toga, što se u školi uči, pa se je brat mu radovao, što će moći i on školu polaziti.

Udovica je nakanila brinuti se za tu siromašnu djecu. Ona im je još isti dan kupila lijepo odijelo, pa ih je onda odvela na grob njihove matere, da se pomole za njezinu dušu. Ivan je sav tronut pobožno molio, a Milan je sa suzama u očima izgovarao »Oče naš!« Poslije toga će Milan gospoји Katićki:

— A gdje je sada naša mila mama?

— Ona je sada u nebu — na to će udovica.

— A što je tu onda u grobu? — pitao Milan.

— Tu je tijelo, a duša je otišla k dragomu Bogu — prokaza Ivan, da pouči Milana.

— Tako je. Dobro si kazao! — potvrđivala je gospoja.

— A zašto nas je mama ostavila? Nama je to žao. Oh — draga majčice, hodi k nama! — govorio Milan, a obadvojici navriješe suze na oči. I sama je udovica prosuzila i okrenula lice, da dječaci toga ne vide.

— Zašto nas je mama same ostavila? — ponovno će upitati Milan.

— To je bila božja volja! — tješila je gospoja Katićka djecu. Bog će vam već pomoći!

— Oh — Bože dragi, budi nam u pomoći! — rekoše dječaci sklopljenih ruku.

— Bog vam je već i pomogao! Vi ćete biti moja djeca.

— Ovdje na zemlji, a u nebu je naša prava mati, čija je duša tamo — na to će Ivan.

— Ja ću vam biti druga mati, a vi moji dobri sinovi. Vi ćete biti poslušni, pa će se tomu radovati vaša prava mati u nebu. Hoćete li biti dobri i valjani?!

— Hoćemo — hoćemo! Mi ćemo biti dobri i poslušni! — rekoše dječaci.

Gospoja je Katička primila dječake u svoje matersko krilo. Ona ih je zavolila i za nje se brinula. Dječaci su bili dobri i uredni, valjani i poslušni, pa ih je svatko volio. Udovica je u tom uživala, što je odgajala dobre dječake.

— Što ćeš ti biti? — pitala je često Ivana.

— Ja ću biti pop — na to je svaki puta uzvraćao mladač.

— A što misliš ti biti? — pitala je Milana, koji je već školu polazio.

— Ja ću biti učitelj, pa ću djecu šibati — odgovarao je Milan i rukom je mahao, da pokaže, kako će to on činiti.

— No — ali učitelj ne šiba dobru djecu — na to će gospoja Katička. U školi se šibaju samo nevaljana djeca.

— Ja ću šibati samo hrđavu djecu — govorio Milan.

— Ako budu sva djeca dobra?

— Onda ih ne ću šibati

— Ti ćeš biti dobar učitelj, Milane; a ti ćeš biti čestit svećenik, Ivane! Bog to dao! — kazivala gospoja Katička.

Dječaci su u pučkoj školi bili odlični učenici, pa ih je dala udovica u latinsku školu. Tu su oni vrlo dobro napredovali. Gospoja je Katička od srca se radovala nji-

hovu napretku. Ona im je kupovala i lijepih i poučnih knjiga, koje su dječaci neumorno čitali. Oni znadoše osvanuti s knjigom u ruci.

Milan je svršio četiri razreda, pa je otišao u učiteljsku školu, a Ivan je pošao sa šest razreda u crnu školu ili sjemenište. Gospoja ih je Katićka otpravila, kako je najbolje mogla. Na polasku im je dala svoj blagoslov, pa im kroz suze govorila:

— Ivane, Milane, budite uvijek čestiti i pošteni, pa će vas Bog blagosloviti!

— Hoćemo! — rekoše oni, a vama Bog naplatio vašu dobrotu!

Gospoja se je Anka Katićka brinula i kasnije za Milana i Ivana. Milan je svršio učiteljsku školu, pa je postao učitelj u zgodnom, gorskom kraju pod gorom Papukom. Selo je bilo uredno, a ljudi imućni. On je radio u školi marljivo i bio je svojoj školskoj djeci pravi otac. O Božiću je i Uskrsu pohađao gospoju Katićku. Ona ga je lijepo primala i pogostila, što je bolje mogla. Milan ju je štovao i ljubio. S njom je onda pohađao grobove svojih milih roditelja, kojima je postavio kameniti krst.

Svršio je škole i Ivan. On je postao svećenik, božji ugodnik. Bio je Ivan valjan, pa je doskora postao vjeroučitelj u gradu. Gospoja se je Katićka tomu najviše radovala. Ivan je sada u svom rođenom mjestu. On je dapače stanovao kod gospoje Katićke i plaćao je stan i hranu, da joj se donekle oduži za njezina dobra djela.

Ivan je bio dobar vjeroučitelj. Djeca su ga jako volila. On je svakomu milostiv. Bio je koji put i strog, ali i pravedan. Nevaljalu je djecu često znao kazniti, a dobru i marljivu djecu milovati. Koja su djeca bila vrlo dobra i lijepo napredovala, toj je djeci davao lijepih i krasnih knjiga, u kojima je bilo zanimivih pripovijedaka.

Novi se je vjeroučitelj brinuo osobito za siromašnu

djecu. On je sam dosta u djetinstvu svaku nuždu i nevolju trpio, pa je dobro znao, što su suze sirotinjske, ter je svojski nastojao, da ih što više otare. Gdje je samo mogao, ondje je pomagao. Nigdje nije kazivao, što čini i komu čini. On se je držao one krasne rečenice: »Neka ne zna ljevica, što učini desnica«

Mnogo je dobra činio Ivan s gospojom Katićkom. O velikim su svecima dijelili oni darove sirotinji. Siromašni ih je svijet volio, a bogati poštovao. Udovicu bi svi na rukama nosili. Nju je sve na daleko i široko zvalo: »dobra duša«. Tko je k njoj došao u nevolji, nije otišao iz njezine kuće praznih ruku.

Dokora je radost bila i veća u kući gospoje Katićke. Milan je dobio učiteljsko mjesto u gradu. Suze obliše udovicu od radosti, kad joj je Milan to kazao.

— Drago mi je i hvala Bogu, da vas imam pod stare dane kod sebe! Vi ćete mi biti u pomoći za našu sirotinju.

— Hoćemo od srca rado! — i poljubiše iz zahvalnosti ruku gospoji udovici Katićki.

I oni su joj zaista i pomagali. Čuvali su i sami svaki filir, da što više skupe, kako bi mogli pomoći jadnicima i patnicima, koji nijesu krivi, što su bolni i siromašni.

Udovica je Katićka bila uz nje presretna. Ona je svako dobro želila Ivanu i Milanu. Gospoja je Katićka često nagovarala Milana, da se oženi; ali je Milanu bilo kao ostaviti njezinu kuću. On nije mogao ni pomišljati na to, da ostavi kuću i gospoju, koja je njemu i njegovu bratu toliko dobra učinila.

Nekoga je dana bilo silno veselje u čitavom gradu. Prije nekoliko je mjeseci umro stari gospodin župnik. Gradsko je vijeće imalo kasnije birati župnika. Svi gradski zastupnici izabraše Ivana Krasnića, Milanova brata. Kad

je to Ivan čuo, srce mu je burno kucalo od radosti i ganuća, veselja i dragosti. Poletio je ko bez duše kući, da prokaže i dojavu gospoju Katički veselu vijest.

— Majko draga — ja sam postao župnik! Mene je jednoglasno izabralo gradsko vijeće.

— Ivane, sine, Bog te blagoslovio! Sretan bio kud hodio i milost božja bila vazda s tobom! Ne zaboravi nikad sirotinje!

— Ne ću, majko draga! Bog mi je svjedok, da ću uvijek pomagati siromašne i nevoljne.

— Tako valja! Bog će ti naplatiti tvoj trud! . .

Gospoja je Katička sada sretna i blažena. Radilo se sada i više. Novi je župnik pomagao, što je više mogao. Udovica je morala barem svake nedelje ići k župniku na objed s Milanom, koji ju je ispod ruke vodio; jer je bila stara i nemoćna. Ivan ju je posadio u pročelje, da joj odade najveću počast. Za stolom je bila i njihova strina, koju su prije braća pomagala, a pod stare je dane našla skrovište u župskom domu kod Ivana.

U radu i pomaganju je prošlo nekoliko godina. Gospoja je Katička jako ostarila. Ona je trebala u mnogo koječem zamjene. Imala je služavku; ali je teško biti domaćica. To je sve dobro uviđao Milan. On je došao kući nekoga dana, pa će veselo starici:

— Majko mila, ja se ženim!

— Bilo sretno i blagoslovno, moj Milane! — prokaza ganutim glasom, a veselim i vedrim licem gospoja Katička.

Milan se je oženio. Njegova je žena išla u svem na ruku staroj udovici. Gospoja je Katička bila stara i nemoćna. Ivan i Milan su nju silno volili i poštivali. Oni bi dali za nju svoju dušu.

Neke je večeri legla gospoja Katička. Drugi ju dan nađoše — mrtvu. U snu je umrla lakom smrću, da primi na drugom svijetu plaću za svoja dobra djela.

Sav je grad za njom tugovao. Sprovodu je pohrlila i omladina i ostarina. S najvećom se je počasti položilo udovicu u hladni grob. Ivan i Milan joj podigoše krasan spomenik. Na spomeniku su ove riječi: »Ovdje počiva Anka Katička — dobra duša« Oni joj postaviše i doličniji spomenik u svojim srcima, kao i sve građanstvo, u kojima će ostati trajna uspomena na »dobru dušu«.

Pametna glava.

Zivjeli su muž i žena. On se je zvao Ivan, a njojzi je ime Anka. Imali su dva sina: Ivana i Josipa. Muž je vozar, a žena je dobra kućanica. Ivan Pavlović — tako mu je ime i prezime — ima kuću, kola i konje. On dovaža i odvaža robu u razna mjesta. Gospodar je Ivan više na kolima, već što je u kući i postelji. Padala kiša, ili sjalo sunce, kihao snijeg, ili brijao vjetar: vozar je Ivan morao ići za svojim poslom. Živjeti se mora; a tko ne radi, taj pati gladi.

Kad se je vozar s daleka puta kući vraćao, donášao je milošće, mali dar — svojoj ženi i djeci. Oh — kako su oni svi onda bili veseli! Bilo je tu radosti i veselja, što im se je ispunila želja, da im je dobri otac donijeo s puta čizmice, šešir, kapu, a uz to po koji bijeli kolač.

— Djeco moja, evo vam dara, pa budite dobra i valjana, ter slušajte mater svoju! — govorio vozar.

— Hoćemo, hoćemo, dragi oče! — rekoše djeca — mališi od četiri i šest godina. — Mama je nama dobra.

— Samo ju slušajte?

— Hoćemo, hoćemo!

— Onda će vam tata opet donijeti s puta dar.

— I kolača! — prokaza mališak Jozo.

— I jabuka i krušaka! — govorio stariji dječaćić Ivan.

— Jabuke su kisele, a kruške su trpke i opore — kazivao Jozo tepajućim glasom.

— Bit će svega i svašta kao na badnjak — govorio vozar Ivan Pavlović, — samo vi budite dobri!

— Hoćemo, hoćemo! — rekoše mališi — a mali će Jozo:

— Dragi tata, samo ti donesi kolača!

— Hoću — hoću — dušo moja!

— I jabuka i krušaka! — na to će Ivan,

— Bit će i jabuka i krušaka — zlato moje! — kazivao uz smijeh vozar Ivan.

On je znao i održati riječ, a dječaci su se uz mater veselili očevu dolasku. Vozar je znao izbivati po nekoliko nedjelja od kuće. Djeca su ga željno očekivala i svako se veče Bogu dragomu molila za zdravlje i sreću i dug život svoga miloga oca.

Dok je vozar Ivan na putu, kupila se djeca oko matere ko pilići oko kvočke. Mati im je razumna ženskinja, koja je učila svoju djecu Bogu se moliti, starije poštivati i svakomu dobro želiti i činiti. Mati im je i pripovijedala razne lijepe pripovijetke. Djeca su ju pozorno slušala, a osobito mali Josip. On je gutao svaku skoro materinu riječ i dobro si je sve zapamtio. Bio je on bistre pameti. Kasnije je Josip pripovijedao to i svomu bratu Ivanu. Znalo se je često zbiti, da je materi kazivao:

— Draga mama, danas ću ja pripovijedati!

— A ti kazuj, drago dijete moje!

— Mališak je bio sav sretan i blažen, što je mogao pripovijedati. On je dosta vjerno ponavljao majčino pripovijedanje. Materi je to bilo milo, pa ga je zagrlila, u krilo metnula i slatko izljubila.

Dokora se je dogodilo, da je u to mjesto, u taj grad došao biskup, da dijeli mladeži svetu potvrdu. Mati je pvela i svoja dva dječaćića u crkvu. Josipa je mati morala češće dizati, da vidi biskupa. On ju je svaki čas vukao za suknju.

— Što hoćeš?!

— Mama, ja bih vidio biskupa.

— Vidio si ga već.

— Ja bih opet!

— Smiri se!

— Mama, molim te, ja bih vidio biskupa!

Mati ga ponovno nekoliko puta dignula. Onda je pošla s dječacima kući. Putem je Josip pripovijedao, što je sve u crkvi vidio; a najviše je govorio o biskupu, kako ima veliku kapu i velik štap. Poslije podne toga dana istom je Anka došla šav na košuljici, doleti pred nju mali Josip, stade uz mater, pa će njoj:

— Draga mama, znaš, što ću ja biti?

— Šta, sinko moj?! — pitala mati.

— Ja ću biti biskup! — govorio Josip peskajućim glasom. — Da — ja ću biti biskup, kad budem velik, pa ću imati tako veliku kapu, — a to je rukama pokazivao — i tako velik štap. Da — da — mama, ja ću biti biskup!

— Da — da — ti ćeš biti biskup! — govorila Anka uz smijeh.

U to je ušao u sobu Ivan. Kad ga je Josip ugledao, on će njemu:

— Ja ću biti biskup! Hm — on ima veliku zlatnu kapu i zlatan štap. A što ćeš ti biti?

— Ja ću biti kočijaš — Ivan će. To je lijepo biti. Sjediš u kolima, držiš uzde i tjeraš konje i vičeš »đio — đio«, a oni trče i kola vuku, a ti se lijepo voziš. Hm — zar nije lijepo?!

Josip se okesio. I to mu se sviđalo. Volio se je voziti. Napokon će:

— Ja ću ipak biti biskup! On ima zlatnu kapu i zlatan štap.

Anka je to pripovijedala rodu i susjetkinjama, što

joj djeca kazuju, pa je doskora u susjedstvu se znalo i pukao glas, da će Josip biti biskup, a Ivan kočijaš.

Vozar se je Ivan Pavlović slatko i od srca nasmijsao, kad je to čuo. On je znao djecu često pitati, što će biti, a onda je Josip stao ko svijeća, pa kazao:

— Tata dragi, ja ću biti biskup!

— Daj, Bože! Ne bi bilo zgorega!

— Onda ćeš ti, tata, imati mnogo konja.

— Dobro, dobro, blago meni onda! — uz smijeh će vozar. A što ćeš ti biti, Ivane?!

— Ja ću biti kočijaš! Znaš, tata, mi ćemo zajedno tjerati konje i ići daleko — daleko — pa ćemo mami i Josipu svašta donášati.

— I kolača! — na to će Josip i priče micati usnicama, kao da ih već žvače.

— No — ti si moj sin! — prokaza vozar.

— I ja sam! — na to će Josip.

— I ti si! — otac će.

— A ja sam i mamin — prokaza Josip.

— Ti si naš!

Josip se je smijuckao, a Ivan se je ponosio, što je očev sin, pa je odmah odletio na kola, uzeo bič u ruke i udarao po rudi, govoreći: »Đio, mrkove, đio, kulašu!«

Kad je Ivan Pavlović gledao sina Ivana, kako sjedi na kolima bez konja, bilo mu mило, pa će njemu:

— Ti ćeš biti pravi kočijaš!

— A ja biskup! — prokaza Josip, a otac se onda pričeo smijati, misleći u sebi, da je to govor bez osnova, da dijete govori sve koješta.

Doskora pođoše Pavlovićevi sinovi u školu. Ivan je dakako prije počeo školu polaziti. On nije bio ni među prvima, ni među zadnjima: držao se blažene sredine. Josip je pako već u prvom razredu bio prvi. On je vrlo

pametne glave. Učitelj se je s njim ponosio. Na svršetku je godine dobio prvu nagradu.

Ivan je svršio tri razreda. Kad je u jesen pošao u školu, dobio je grlenu bolest i za nekoliko je dana umro. Žalost je zavládala u kući. Tugovalo se s nemila gubitka. Jadan je pogotovo Josip. Suze su mu curkom tekle na pokopu. Sirota se je Anka od boli prenemagala, a Ivan je vozar mislio, da će mu srce pući.

Josip je išao dalje u školu. On je bio sada sve uživanje očevo i majčino — on je njihova uzdanica. Kad je školu pučku svršio, kanio ga je otac zadržati kod kuće, da mu pomaže u radu. Dok je još školu polazio, on je ocu pomagao, gdje je mogao i što je samo mogao. Poslije bratove je smrti vodio konje na pašu, ili jašio na konjaru, pa ih ondje sapeo u spone, a u ranu je zoru po nje išao. Bio je dakle ocu sada desna ruka. Mati je pako živo željela, da joj sin pođe u latinsku školu. Ona je to svomu mužu kazala.

— A što ću ja? — pitao Ivan Pavlović. On mi je sada jedinac. Da mi je Ivan — tugo teška — živ, ni po muke; ali ovako trebam ja izmjenu.

Bilo je tu plača i suza. Teško je bilo i Josipu. On je volio ići u školu; ali se očevoj želji nije usudio protiviti. Međutim se dogodilo nešto, što je i ocu pomrsilo konce i račune. Bilo je to prvih dana školskih praznika. Pavlovićeva je kuća blizu Drave. Josip je često išao s drugima kupati se u pličinu. On je doduše znao malo plivati; ali se nije usudio u dubljinu zaći. Sada je išao sa svojim vršnjacima. Kupalo se veselo i skakalo po pijesku; udaralo se i bunilo vodu. Drugovi su se hvalili, koji zna bolje plivati. Josip je Pavlović šutio i zaplivaó u dubljinu. Kad je onamo doplivaó, jako se je umorio i pričeó se daviti. Sada je počeo vikati i zapomagati. Sve se sletilo. Na sreću je bio blizu mlinar

s čamcem, koji je Josipa spopao za kosu, kad je treći puta tonuo i tako ga spasio od sigurne smrti.

Za tili se čas pročulo na obali, da se je Josip udavio. Na taj glas njegova mati poletila kao bez duše k rijeci, a za njom je pohrlio njezin muž. Na svu se je sreću spasilo Josipa, pa se njima svalio težak kamen sa srca. Oni su ga kući odnijeli, gdje je odležao nekoliko dana od straha i napora. Kad je ustao, bio je blijed kao vosak i slab kao trska.

— Hvala Bogu, da si ostao živ! — kazivala mu mati. Čuvaj se vode kao i vatre. Voda i vatra dobre su sluge, ali hrđavi gospodari!

— Čuvat ću se, majko mila!

— A želiš li ići u latinsku školu?

— Ako je tebi i ocu s voljom; ja bih išao!

— A mi ćemo oca moliti. Ta — kako ćeš biti biskup, ako ne pođeš u latinsku školu? — šalila se mati.

— Idi, majko draga, to sam ja govorio, dok sam malen i nejačak bio.

— Misli samo na to sada, pa dobro uči!

— Hoću, majko mila!

Žena je muža nagovorila, neka pošalje Josipa u latinsku školu. On je ženi za volju popustio, pa je Josip pošao u školu.

U latinskoj je školi sve Josipa zavolilo. On je među prvima. Bio je izvrstan latinac. On je krasno govorio — ta sipao je riječi kao iz rukava. Čega se je prihvatio, sve mu je išlo od ruke.

Josip nije bio suviše mirne krvi i ćudi; on je znao biti živ i poskočan. Desilo se nekom zgodom, da je Josip sa svojim drugovima — bilo je to u trećem razredu — izišao iz škole, a pred Lekićevom je trgovinom bilo dosta prazne buradi za ulje. Josipu je nešto dunulo u glavu, pa on poleti i priče burad preskakivati. Za njim se poveli

drugi vršnjaci i među njima Šimoković, prvi učenik u razredu. On je nastradao. Nasjeo je na jedno bure i ondje na čavao. Jedva je sišao i poslije nekoliko je dana umro. Čavao je bio zahrđan, pa si je otrovao krv. Drugovi su za njim žalili, a najviše Josip, koji je počeo preskakivati.

Odsada je Josip Pavlović uvijek prvi učenik. Učitelji su se s njim ponosili i svuda kazivali: »Josip je Pavlović pametna glava!

Kad je Josip svršio latinsku školu, pošao je u sjemenište, da postane svećenik. To je bila želja materina, a nije se ni otac protivio. U crnoj je školi bio Josip prvi. Sve mu se je divilo. Lako je učio i brzo shvaćao, a krasno govorio. Njega se je rado slušalo, kad je on prodičio. Učitelji su ga volili, a drugovi ljubili i poštovali. Sam je biskup dolazio, pa se čudio Josipovoj pametnoj glavi.

Josip je svršio crnu školu — sjemenište — i postao svećenik. Roditelji su mislili iz kože iskočiti od radosti. Mati mu je od milja suze lila i Bogu zahvaljivala na milosti. Josip je želio i dalje učiti. On je težio za naukom kao gladan za kruhom, ili žedan za vodom. Umolio je svoje starješine i biskupa, pa ga se poslalo na daljnje velike nauke.

U tuđem je svijetu uvidio Josip Pavlović, što vrijedi nauka. Sve se može novcem kupiti, ali znanje nikada. On je učio neutrudivo. Ovjenčalo ga se vijencem slave i počasti. Za Josipa je saznao glavom sam naš premilostivi i uzvišeni kralj i gospodar, pa ga je uzeo k sebi u dvor.

Sretan je i presretan Josip sada. Previšnja ga grije milost, a nauka ga bodri i sokoli i vedrije mu dane kazuje. Želja ga ipak vuče k svojim: ocu i majci, a na srcu mu je premila domovina, čiji je vjeran sin.

U to je ostala biskupija bez biskupa. Junak ban bacio je oči na Josipa Pavlovića. Kralju je to milo bilo, a svetomu ocu papi drago. Josip je Pavlović postao biskup svoje rođene biskupije. Taj je glas razveselio sav narod.

Novi je biskup uzeo k sebi svoje roditelje. On ih je zagrlio i izljubio. Kod stola ih je posadio u pročelje. Silno ih je volio i poštivao. Mati se jednom našalila.

— No — Josipe, što ćeš ti biti?

— Ja ću biti biskup! — na to će Josip — biskup! Hvala Bogu, ja sam i postao!

— Bog te blagoslovio, sinko! — rekoše roditelji.

Novi je biskup živio dugo sretno i zadovoljno sa svojim milim i dragim roditeljima. Mnogo je godina kasnije zaklopio njima ukoćene veđe. Biskup je živ. Njega voli i poštuje sav narod.

Dobro srce.

Bila je ciča zima. Snijeg je pao čovjeku do pojasa. U šumi puca hrašće od studeni. Inje je osulo drveće. Ledenice vise sa strijeha i krovova. Ljudi se zavukoše u tople sobe, pa se bave svojim kućnim poslovima. Neki su obrtnici u silnom poslu. Sada živo rade krojači i čizmari, pa kožuhari i opančari. U to se doba godine njihova roba traži i kupuje.

Ulicom većega mjesta ide dječak Nikola Repinić. Na njem je staro i trošno ruho. Od hladnoće se je skoro uklajio; sav drhturi, od zime mu srce dršće, a tijelo se tresse ko šiba na vodi. Dječak je sav zelen od zime i gladi. Bije ga nevolja, a mori ga bijeda. Jadan je i gladan. Siromah je velik. Ostao je bez oca, a u matere mu ima još šestero nejačadi, koja je gola i bosa. Nikola se odbio od kuće, pa je pošao u bijeli svijet, da se bije i prebija od nemila do nedraga. Otišao je Nikola tužan i žalostan s praga očinskoga. Prije će polaska njemu bolna i bijedna mati Stana:

— Nikola, sinko, Bog bio stobom! Ideš u svijet za koricom kruha. Budi valjan i pošten, dobar i čestit, pa će te voljeti Bog i ljudi! Smiluj se uvijek sirotinji i rado priskoči svakomu u pomoć. Gledaj često otrti suzu sirotinjsku, pa ćeš imati veliku zadužbinu kod Gospoda Boga! Misli na nas i ne zaboravi nikada majke svoje,

ni svoje braće i sestara, a za upokoj duše očeve moli se svaku večer.

— Hoću, majko! — prokaza Nikola i suze ga obliše. On je imao dobro, mekano srce

Nikola je pošao tražiti zarade. On je zdrav dječak. Ima mu četrnaest godina. Nikola je zoran i raditi voljan. Na svoju tugu nije mogao dobiti posla. Nudio se u službu; ali ga se odbijalo, da se treba jači sluga. On je bio već sav zdvojan. Ozebao je od silne zime. Hodio je ulicama. Skoro mu se već čitavo tijelo okoceno. Mučio ga glad. Stidio se ići prositi. Nije već dva dana okusio zalogaja. Muka ga spopadala od slabine. Mislio je na svoju mater, braću i sestrice. I oni ostadoše bez ičega. On je pošao u svijet, da što zasluži i njima pomogne. Rijetko je koga susretao. Ako je tko prolazio, taj je bio toplo odjenut. Došlo mu od zime, kao da mu se pamet leđi. Od slabine se naslonio na zid kraj jednih kućnih vrata. Od zime ga hvatao san.

Kako je Nikola stojao, dojuriše saonice i stadoše pred kućom. Kočijaš je bio u opakliji, a gospodar u bundi. Ovaj skoči iz saonica, pa će u kuću, a u to opazi Nikolu.

— Šta ti tu radiš, dječaće?! — pitao Ivan Radinić, bogati bačvarski majstor.

— Gospodaru — tražim posla! — Rada sam raditi — govorio Nikola. Imadem mater, koja je ostala kod kuće sa šestero djece. Njima sam voljan pomoći.

Gospodar je Radinić pogledao bolje na Nikolu, koji se je skoro smrzavao od zime. Smilovao mu se dječak. Majstor je bio čovjek dobra srca.

— Moj dragi, ti trebaš sam pomoći — prokaza Radinić. No — pa ja ću ti pomoći! Ti si dobra srca, dok se brineš za mater, braću i sestre. Ajde sa mnom! Radit ćeš kod mene. Bit će u mene posla.

— Ali ću moliti i plaću za rad, da mogu materi slati!

— Ne boj se, dobri sine! Hajde samo!

Oni uđoše u kuću. Gospodar je Radinić odmah odjenuo Nikolu u svoje staro toplo odijelo. Dao mu je i svoje velike čizme i šubaru, koja mu je išla preko ušiju. Čudan je izgledao Nikola u tom ruhu. Sve mu je bilo dugačko i veliko. On nije za to mario; njemu je bilo toplo — ta jedva mu se tijelo otkrivilo od zime.

Radinić je imao posla u šumi. Ondje je on imao svoje momke i radnike, koji su sjekli i rušili hrastove i pravili građu bačvarsku. Onamo je Radinić odvezao Nikolu poslije nekoliko dana i dao mu nadnicu malu, koju mu je obećao povećati, dok vidi, kako će se ponijeti u poslu.

Nikola je bio sav sretan i blažen. On je marljivo radio i pošteno se vladao. Momci ga i radnici ubrzo zavolješe. On je spram svakoga dobar i uslužan. Gospodar ga je vrlo volio. On ga je dapače slao u grad po raznu robu. Nikola je bio bistre pameti, a znao je dobro čitati, lijepo pisati i brzo računati. Bila je za njega sreća, što je išao u školu. To je on sve tamo naučio.

Kad je Nikola dobio svoju prvu nadnicu, sav je drhtao od veselja i radosti. On je odmah napisao pismo svojoj materi i poslao joj svu zaradu. U pismu je hvalio svoga dobroga gospodara, koji ga je u posao uzeo. Obećaje materi i dalje slati. On će od svojih usta otkidati i davati svojoj braći i sestrama, koji jošter zasluživati ne mogu.

Na pošti je sam Nikola predao pismo i novac. Gospodar ga je onamo poslao. Radi Nikoline je čestitosti njegov gospodar povjeravao mu poslije novac za radnike i njemu nadnicu povisio. Ovaj je novac čuvao kao oči u glavi i nije ništa trošio. Jeo je, koliko je trebalo i što je bilo jeftinije. To je opazio majstor Radinić, pa ga je jednom upitao:

— Nikola, kuda ti s novcem, kad tako malo trošiš?!

— Gospodaru — kazat ću vam po duši! — govorio Nikola. Kad podmirim i isplatim jelo, onda onaj novac, što mi ostane, razdijelim na tri dijela; dva dijela šaljem materi, a jedan dio ostavljam sebi kao uštednju. Moram i ja štediti; jer ne znam, što se može dogoditi. Ne daj, Bože, kakove nesreće i bolesti!

— Valja ti pamet; — ti si čestit momčić! Radi tako — pa će ti Bog sve blagosloviti!

Gospodaru se Radiniću to sviđalo. I on je od sirotana postao imućan čovjek: radio je i štedio. Tko tako radi, ne će oskudijevati. Rad su i štednja zlata vrijedni.

Nikola je skoro tri godine u poslu kod gospodara Radinića. Zimi je radio u šumi, a ljeti u kući. On je vrijedan i okretan, pa se je brzo priučio svakomu poslu. Kad nije bilo posla u kući, pomagao je Nikola u zanatu. On se je već tako razumio u bačvariji kao i kalfe. Čudio se je tomu majstor Radinić, pa je kanio Nikolu osloboditi, da samo koje vrijeme sprovede kao šegrt. Kad je to majstor Nikoli rekao, ovaj će njemu čedno i skromno:

— Zahvaljujem, čestiti gospodaru, na dobroti! Ja želim ostati šumski radnik. U šumi se lijepa nadnica zaslužuje. Moja mati treba pomoći.

— Kad je to tebi s voljom, a ti ostani moj radnik. Možeš si zaista privrijediti lijep novac. Ti nijesi trošan, nego štedljiv, pa će se u tebe uvijek naći gotovih novaca.

Nikola je radio i dalje u gospodara Radinića. Radovao se na zimu. Onda je imao veću nadnicu, pa je mogao više materi slati i više uštediti. Na odijelo i obuću nije mnogo trošio. Nije on nosio truljavo, ni poderano ruho. Sve je na njem čisto i uredno. Gospodar mu je poklanjao svoje iznošeno odijelo, a on je to dao za sebe preudesiti. Za svetac je i nedjelju imao i svečano odijelo,

na koje je osobito pazio; jer se takovo često ne kupuje, nego se treba dugo nositi.

U nedjelju je i svetac Nikola imao pune ruke posla. Gospodar je silno obogatio, pa je pričeo raditi s mnogo kalfa i radnika. Nikola im je pisao pisma i otpravljao novac. On je to njima rado činio. Bio je on dobra srca. Ljudi nekoji ne htjedoše to badava, nego su ga darivali novcem. S početka ne htjede Nikola novca primati; ali kasnije morade, jer to bila opća želja šumskih radnika.

Deset je godina probavio Nikola Repinić u tom poslu. Za to je vrijeme bio dvaput kod kuće na nekoliko dana. Njegovu se dolasku radovala čitava kuća, a on je svakomu donijeo dar. Nije dolazio praznih ruku. Mati mu je od radosti plakala, a braća su i sestre klicali od veselja.

— Sinko, Bog ti platio! — govorila mati Nikoli. Ti se, dragi sine, mučiš i teškim poslom kidaš, pa skoro sve nama šalješ.

— Dobar je Nikola; — on je dobra srca — kazivala najmlađa sestra. Ja se Bogu molim za njegovu zdravlje i sreću. Bog će njemu dati mnogo, mnogo novaca!

Nikolu polije suze na te riječi. On je izljubio sestru od velike dragosti i dobrote.

Dokora je imao Nikola dosta prišteđenih novaca. On je novac ulagao u štedionicu u gradu. Kod sebe nije držao mnogo novaca. On ih dapače nije ni trebao; jer je vrlo malo trošio. Ako li je kojemu radniku trebalo nekoliko srebrnjaka, to mu je Nikola drage volje pozajmio bez kamata. On je pomagao radnicima, gdje je samo mogao. Nikola je dapače dozvao na rad mnoge svoje znance, koji su radom u šumi lijep novac zasluživali. Njega su radnici jako voljeli, pa bi dušu svoju za njega dali.

Gospodar je Radinić dokora odlikovao Nikolu Re-

pinića. On je postao glavar radnički u šumi. Ovi ga rado primiše, a to je Nikoli nosilo novac. Odsada se novac kupio na gomilu. Nikola ga je pametno trošio i mudro čuvao. On je nešto snovao u svojoj glavi, a da to izvede, trebao je novaca.

Međutim se je desila zgodna, da je Nikolin gospodar kupio prilično veliku šumu. Sada se je Nikoli pružila najljepša prilika, da izvede svoju namisao. On će s toga svomu gospodaru, komu je on i šumu procijenio:

— Gospodaru, vi ste kupili veliku šumu.

— Jesam, moj Nikola! Ti si ju dobro po mene procijenio, pa zaslužuješ lijepu nagradu. Kaži mi po duši, koliko želiš?!

— Ništa, gospodaru!

— Kako to?

— Vi ste mi bili uvijek dobri, a plaćali ste me za moj trud i rad.

— I sada ću te nagraditi!

— Hvala — dobri gospodaru na ljubavi! Čujte moju želju! Molim vas lijepo, prodajte mi nekoliko hrastova!

— Ja ti deset poklanjam! Ti si bistar čovjek, pa me čuj! Gledaj, pa uzmi po nekoliko hrastova, pa ih izradi, a ja ću ti robu kupiti.

— Hvala na dobroti — dragi gospodaru! Ja ću tako raditi.

— Nastoj, budi svoj!

— I vaš uvijek za procjenu ma koje šume!

Nikola je izradio poklonjene hrastove. Građu je Radinić kupio. Tu je ušlo prilično novaca. Nikola je sav veseo. On je počeo sada raditi na svoju ruku. S početka je kupio dvadeset hrastova, onda četrdeset, pa sto, a kasnije i po nekoliko stotina. Nikola je radio marljivo sa svojim radnicima. Novac je padao kao pljeva i curio kao kiša.

Nekoliko je godina Nikola tako radio. Imao je mnogo novaca. Kupovao je sve veću i veću šumu, pa ju je dobro izrađivao. U radnji je imao sreću, pa je jako obogatio. U gradu si je kupio veliku kuću s krasnim namještajem. Svojoj je materi kupio lijepu i pristalu kuću i nekoliko jutara zemlje. Braću je dao izučiti dobre zanate, a sestre je pouđavao za čestite ratare.

Nikola je postao ugledan građanin. On se je sada oženio. Uzeo si je ženu dobru kućanicu i valjanu domaćicu. Žena mu je rodila tri sina, koje je on dao škole izučiti, a onda ih je uzeo k sebi u radnju.

Za Nikolu se Repinića znalo sada na daleko i široko. Njegova je šumska rezaonica na glasu. Tu rade raznovrsni strojevi. Svijet dolazi to kao na čuda gledati. Mnogo radnika na rezaonici zasluđuje svoj svakdanji kruh. Nikola im ide svima na ruku, a tako i njegovi sinovi, koji vode poslove i u šumi i u rezaonici i u pisarnici. Silan se novac zasluđuje, a Nikola se brine za svoje radnike. On im je dao sazidati bolnicu i plaća im liječnika. Repinić im je osnovao zadrugu za štednju i pripomoć. On se brine za svoje radnike kao za svoju djecu.

Nikola je Repinić znao, što je to sirotinja. On je vidio u gradu djecu skoro голу i bosu, traljavo odjevenu ili loše obućenu. Nikola je s građanima osnovao društvo »Dobrotvor«, koje se brine za siromašnu djecu, koja školu polaze. On je dobro znao, što je to glad i nuđa prijeka. Vidio je često starce i bake žute i blijede, kako po gradu idu, moleći milostinju. On je osnovao »Pučku kuhinju« i obilno ju svake godine nadarivao, da ondje sirotinja uzmogne dobiti tople hrane i prehrane. Nikola je Repinić osnovao i nekoliko zaklada za djecu siromašnih roditelja, koja dobro uče, da neki izuče više škole, a drugi dobre zanate, pa da budu na korist narodu svomu.

U gradu sve poštuje Nikolu Repinića i njegovu porodicu. Njegova je gospoja Anka dobra duša. Ona pomaže sirotinji, gdje samo može. Ugledala se gospoja u svoga muža. Sinove je Nikola poženio. Dobio je dobre snaje. On ih voli i poštuje. Kad su se počeli rađati unuci, dao je Nikola Repinić znatne svote — dosta novaca — u dobrotvorne svrhe i za gradsku sirotinju. U svom je rodnom mjestu sagradio krasnu školsku zgradu i osnovao zakladu, čije se kamate dijele svake godine tamošnjim dobrim učenicima.

Nikola je Repinić ostario. Mati mu davno počiva u grobu. Sestre i braća žive u zadovoljstvu. Njegov je gospodar Radinić umro u velikoj starosti i silno je štovao Nikolu. Njegov se imetak množi. Sinovi rade i štede. Nikola daje i boli utišaje. Sve ga voli i poštuje. On ima za svakoga dobro srce.

Smilovanje.

Dva su dječaka sjedila u školi jedan do drugoga: Petar Perić i Ivan Ralić. Petar je zdrav i jedar, puna lica i jaka tijela, a Ivan je mršav i slabunjav, žuta lica i tanka struka. Petrov je otac bogat trgovac, a Ivanova je mati siromašna udovica. Petar imade svega. On živi u slasti i lasti, a Ivana bije nevolja i bijeda. Petar je svojeglav, a Ivan je miran i ponizan.

U školi je Petar slab učenik, a Ivan je prvi u svakom razredu. Njih se dvojica dobro slažu. Petar je žestok kao ris, a Ivan miran kao janje. Kad se hoće Petar potući, onda ga miri Ivan. On je dobar. Ivan želi svakomu pomoći. Kad je trebalo zadatak izraditi, pa Petar nije znao, to mu je pomagao Ivan. On je to činio i drugim učenicima. Svi su voljeli Ivana, a učitelj se je s njim ponosio. Ako li nije nitko znao u školi, znao je Ivan. On je na svako pitanje odgovarao glasno, jasno i razgovijetno.

Djeca su si znala ponijeti u školu komadić kruha i kolača, zemličku i slatkiša, pa su to jela za vrijeme odmora. U deset im je sati učitelj dao mali odmor, da utalože malo glad i prihvate dušu, ili da se napiju vode i ugase žeđu. Djeca su u slast pojela, što su od kuće donijela, pa se onda dalje učilo i pamet vježbalo.

Ivan nije ništa donosio u školu. Dok su druga djeca jela, on je izvadio knjigu, pa je učio. Njemu je bilo teško

gledati, kako druga djeca jedu. Katkada je samo svrnuo očima bojažljivo na lijepu žemljčku, ili mirisni kolač, a onda je brzo svoj pogled svratio u knjigu. Znao je i uzdahnuti, a to vrlo polako, ali teško. Šutio je i nije nikada nikomu ništa kazivao, niti je od druge djece iskao. Njega je bilo stid zatražiti od koga komadićak kruha i žemljčke. Ivan je stidljive naravi i blage čudi. On da je mogao, on bi svakomu dao, a ne da od drugoga ište.

— Zar ti ne ćeš jesti? — pitao jednom Petar Ivana.

— Ne ću!

— A zašto?

— Tako!

— A zar ti nijesi gladan?

— Jestu ću, kad dođem kući! — prokaza Ivan, a očima je jeo Petrov mirisni kolač.

— A zašto si ne poneseš?

— Mati mi je otišla na posao, pa je kruh u ormar metnula, ter mi je zaboravila odrezati.

— A hoćeš li malo kolača?

— Hvala! — istisnu Ivan čudnim glasom, da se je taj glas Petra kosnuo.

— Na — evo ti kolača! — govorio Petar i nudio Ivanu dva kolača, koje je ispod klupe izvadio. Uzmi, pa jedi!

Ivan se je nećkao. Rumenu mu probi lice blijedo i on se našao u zapari. Kad je to Petar vidio, on će Ivanu:

— Uzmi samo, Ivane!

— Ne ćeš ti imati dosta — govorio Ivan.

— Imam i suviše! Uzmi, pa jedi!

Nećkajući se, primio je Ivan samo jedan kolač. On ga je za tili čas slatko pojeo.

Odsada je Petar često nuđao Ivana. Ovaj je ponudu odbijao; ali mu je Petar silom žemljčku, ili kolač kljuknuo

u ruku, ili u kapu. Petar je donášao mnogo toga u školu: kruha, sira, kobasica, kolača, šećera i smokava, a žemljičku je imao svaki dan. Sve je to on dijelio s Ivanom. Često je puta morao Petar moliti Ivana, da uzme; jer je Ivan bio jako stidan.

Ivan je Petru vraćao milo za drago onim, što se kupiti ne da i ne može. On je Petru pokazivao, kako se zadaće i drugi zadaci uče i izrađuju. I druga su djeca donášala raznih jestvina, kao smokava, šećera i naranči Ivanu, da im pokazuje i izrađuje razne zadatke. Ivan nije htio primati, bilo ga je stid. On im je pokazivao badava.

Petar je svršio školu, a tako i Ivan. Petar je pošao u latinsku školu, a Ivan na zanat. On je želio dalje ići u školu, ali ga mati nije mogla dati; jer je bila jako siromašna, a bilo je u nje više djece. Ona je dala svoga Ivana u drugi grad u trgovinu. Čula je, da ondješnji neki trgovac treba šegrta, koji će ga uz hranu i odijevati, pa ga je onamo poslala.

Ivan je došao u trgovinu. Trgovac mu je dao odijelo svoje, koje je krojač malo za Ivana prikrojio i sašio. Ivan je bio sav sretan. On je inače nosio staro iznošeno odijelo, što bi njegovoj majci poklonile dobre duše — milostivi ljudi. U poslu se je Ivan brzo snašao. On je brz i okretan, umilna lica i prijazna glasa. Kupce je dvorio rado i svesrdno, pa ga je gospodar silno zavolio.

U dućanu je motrio Ivan, kako gospodaru dolazi roba i mnoga pisma. Gospodar je imao i svoju malu pisarnicu. Ondje su mu bile i trgovačke knjige, koje je marljivo i savjesno vodio. Ivanu je to udarilo u oči. Uvidio je sada, da trgovac nije samo prodavaoc, već i naručitelj i kupac. Nije dosta samo znati prodavati, nego trgovac mora umjeti i kupovati i onda s tim dobro računati i to u knjige uvađati.

Na večer nije Ivan odmah lijegao u krevet, premda

je bio umoran od posla i žurbe, a često i napora i rada. On je pričeo učiti. Molio je gospodara, da mu kupi neke potrebne trgovačke knjige, što je ovaj drage volje i učinio. To je dapače bilo trgovcu vrlo milo, pa je on Ivana upućivao u razne račune i trgovačko dopisivanje. Ivan je to sve brzo shvaćao. On je bio bistre pameti, a krasno je pisao. Kada nije Ivan čega razumio, to je umolio svoga gospodara, da mu pokaže i protumači; a on si je to onda dobro zapamtio.

Pet je godina bio Ivan šegrt. U poslu mu je vrijeme brzo prošlo. On je postao dobar trgovac. Vješto je robu nudio, kako treba, mjerio i dobro posluživao. Kada je imao kada, onda je i gospodaru pomagao u dopisivanju i računanju. Gospodar ga je za to češće i nagrađivao, a on je svaki novčić dobro spravljao, a o blagdanima kupio maramu ili suknju i materi poslao na poklon.

Ivan se je oslobodio, kad se je pet godina navršilo. Gospodar ga je zaodjenuo od glave do pete u novo odijelo. Što je na njem, sve je novo. Ivan je poletio kući kao bez duše. Putem se je veselio, kako će se radovati njegova mati, kad ga ugleda. On je nosio njojzi dar, a tako i za braću i sestre. U glavi je preplitao razne misli. Radovao se u sebi, što će se sastati sa svojim drugovima iz škole, a osobito s Petrom Perićem.

— Oh — dobro mi došao! — uskliknu majka, kad je poslije pet godina ugledala sina. Ona ga je jedva prepoznala — tako se je Ivan promijenio. Lica je sada zdrava i puna, tijela je povioka i okrupna. U vladanju je usrdan i okretan.

— Bolje našao, majko draga! — prokaza Ivan i poljubi mater svoju u ruku i usta, a onda zagrlji i izljubi braću i sestre.

— Kako si, sine moj dragi i mili?!

— Dobro, hvala Bogu, slatko majko! — govorio

veselim glasom Ivan. Došao sam, da vas vidim i da čujem, kako živite!

— Sirotinski, drago dijete moje! — mati će. Mučim se i radim, pa tako živimo.

— Dat će Bog, pa će bolje biti! — tješio Ivan

— Daj, Bože!

Ivan je sada razdijelio darove. Svi su bili sretni i zadovoljni. Materi se od milja orosiše trepavice i ona će svomu Ivanu:

— Sinko, Bog te poživio i blagoslovio! Sretan bio, kud hodio i dijelio i imao!

Ivan je ostao nekoliko dana kod kuće. Prvo mu je bilo potražiti svoje drugove. Drugi je dan bila nedjelja, pa je Ivan pohitao u crkvu, nadajući se ondje vidjeti Petra. Stuzilo mu se u duši, kad ga nije ondje zatekao. Ivan je mislio, da je Petar bolestan. On se požuri u njihov dućan. Na dućanskim vratima ugleda Petra. On poleti k njemu.

— Da si mi zdravo, Petre družo! — prokaza Ivan.

— Živ mi i zdrav bio, Ivane! — na to će Petar i oni se porukovaše i poljubiše.

— Zar ti nijesi bio danas u crkvi? — pitao Ivan.

— Ne idem ja više u latinsku školu — odgovori Petar.

— Mogao si i morao si barem u crkvu doći!

— Ja sam trgovac.

— Ti si trgovac?! — čudio se Ivan. Kazuj, kako, otkada?!

— Od lane, moj Ivane!

— A zašto si školu ostavio, kad ti je Bog dao sreću, da si ju mogao polaziti, da te je imao tko školovati?!

— Nije mi se htjelo više ići. Ovako je bolje. Sad sam trgovac. Kod oca sam, pa radim, koliko hoću i što hoću.

— Radi i uči što više! — prokaza Ivan.

— Nije mi do nužde! Imade svega u moga oca. Bit će i u mene!

Petar je pozvao na večeru Ivana u veliku gostionicu. Tu je Petar uludo trošio, da je Ivana jeza spadala. Naručivao je birana jela i najskuplja vina, a novac je bacao sviračima. Ivanu je bila muka to gledati, pa će Petru:

— Što rasipaš tako nemilo novac? Čuvaj novce!

— Zašto da čuvam? Imam ga, pa neka se troši!

— Čuj, Petre i zdenac se izgrabiti može.

— Moj nikada! Pij, pa se veseli!

Ivan je kasno kući došao. Vidio je, da Petar ide krivim putem. Od drugova je saznao, da Petar nije u školi ništa učio, pa je izostao. Novac ga je pokvario. Roditelji su mu davali sve na volju, a to ga je u školi uništilo. Ivan je prije polaska bio kod Petra. Mnogo mu je toga govorio. Napokon mu je Petar odbrusio:

— Štete li crne, što nijesi svećenik! Ti bi bio dobar propovjednik. Ovako se kani ćorava posla!

Oni se rastadoše.

Ivan je pošao u veliki grad. Ondje je na svoju sreću dobio odmah posla. Tu je on radio neutrudivo i po danu i u noći. Ivan je dapače na večer marljivo polazio školu, da nauči druge još trgovačke vještine i da prouči trgovačku nauku. On je pričeo i u tom raditi. Gospodar mu je plaću svake pò godine povišavao. Ivan je nešto novaca kući slao, a drugo je mećao na kamate. Poslije je nekoliko godina imao lijepu glavnicu.

Gospodar je Ivana silno zavolio. U njega je bila jedinica kćerka Dragica. Ona se je Ivanu sviđala, a tako isto i Ivan njojzi. To je opazio gospodar, pa mu je to bilo po volji. On nije bio protivan, ako se uzmu. Oni se i uzeše. Poslije vjenčanja je pohodio nekoliko mjeseci

Ivan svoju mater i svoje rođeno mjesto. Mati ga je dočekala raširenih ruku. On ju je sada izdašno pomagao; jer je bio bogat čovjek, a i braću je i sestre opskrbio. Braća su već prije izučila zanate, a sestre je dobro udao.

Ivanu je bio prvi posao, da potraži Petra. Zatekao ga je debela tijela, crvena lica i podbuklih očiju u dućanu, a uz njega gojnu ženskinju, koja je od debljine jedva disala. Oni se pozdraviše i izljubiše.

— Kako si, Petre?

— Dobro! Kako ti, Ivane?

— Hvala Bogu, — dobro!

— Da — čuo sam! Ti si bogat čovjek. Pa — lijepo — to me veseli! — govorio Petar.

— Hvala Bogu — ne ide mi loše!

— No — sigurno dobro — na to će Petar Meni sada nekako ne ide najbolje. Roditelji mi umriješe. Ja sam se još prije njihove smrti oženio. Ovo mi je žena. Sirota nije zdrava. Guši ju salo. Ako si mršav — zlo; ako si debeo — nije dobro.

Znanci su se nekoliko puta sastajali. S gospojom je Petrovom Ivan odmah se prviputa upustio u razgovor. Ona nije hvalila svoga muža. Ivan je uvidio, da tu ne ima sloge, ni sreće. Od drugova je Ivan saznao, da Petar nemilice novac rastiplje i uludo troši. Kupei se odbiše od njegovog dućana. On je više u gostioni, već u svom dućanu, a pomoćnici i šegrti rade, što hoće.

— Tako se ide u propast — govorio sam sebi Ivan. Žao mi ga je; ali će sasvim propasti. On je dobra duša. Ima u njega samilosti — smilovanja prema drugima.

Ivan se je sjetio svoje dječeačke dobe i bilo mu žao Petra.

Petar je svakim danom sve više zapadao u dugove. Nekoliko je puta pisao Ivanu i ovaj mu je pomogao. To nije bilo dosta. Petar je kartao se na veliko. Dug je

za dugom stizao. Trebalo je dugove plaćati. Petru se sve prodalo. On je ostao bez svega. Kad je bubanj došao pred kuću, upropastila se žena, pa je pala mrtva.

Ivan je za sve to čuo. On je mislio Petru pomoći; ali se to nije dalo. Petar je bio dužan preko glave. On nije u prvi kraj znao, što će učiniti. Od nevolje htjede ići u dućan za pomoćnika. Nitko ga nije hotio uzeti. U najvećoj nuždi dobije pismo od Ivana, u kojem mu ovaj šalje novaca za život. Tako mu je slao često. Poslije ga je uzeo k sebi, ter sada živi kod Ivana.

Ivana je Bog blagoslovio djecom i svakim blagom i bogatstvom. On marljivo radi i štedi. On je dobra srca; jer imade prema svakomu smilovanja. Ivan pomaže siročinju, gdje samo može. U srcu nosi za bolne i jadne, nevoljne i bijedne — smilovanje.

Poštenje.

Kata Šaranička ima dvoje djece: sina Adama i kćerku Katicu. Kad su djeca pošla u školu, ostadoše bez oca. Nikola je Šaranić bio vrijedan i valjan čovjek. On je radio marljivo od rane zore do mrkla mraka. U poslu se jako umorio, pa se kući žurio. Bio je sav znojav, pa se napio hladne vode onako mokar i razbolio. Nekoliko je dana ležao, a onda je umro.

Nikola je volio svoju djecu kao oči u glavi. On im je za zimskih, dugih večeri pričao priče i pripovijedao razne pripovijetke. Djeca su ga slušala, pomno slušala. Kad je otac dovršio, nastavila je mati. Djeca su uživala u svojim roditeljima, a oni u svojoj dobroj djeci. I Adam i Katica su bili vrlo poslušni. Što se je reklo, to se je uradilo.

Kad je Nikola umro, ostadoše za njim djeca s materom kao sinje kukavice. Sreća je bila, da je Kata vrijedna ženskinja, drukčije zlo i naopako; osvanuo bi djeci crni petak. Ona je uprla svoju snagu, da što za-sluzi i tako svoju djecu othrani i prehrani. Muž joj je bio ratar, pa im je ostavio kućicu i malo zemlje. Kata se je mučila i radila. Ljeti je neumorno rabotala, da skupi ziminu, kako ne bi zimi oskudijevala djeca, ni ona.

Kad je zapao debeo snijeg, sjedila su djeca s materom oko peći. Mati im je pripovijedala pripovijetke. Djeca su spominjala oca svoga. Govorila su, kako im je

i on uvijek rado pripovijedao i na dobro ih putio. Mati je slušala, pa joj se orosiše trepavice. Djeca su to opazila, pa i nje poliše suze. Katica će materi:

— Nemoj plakati, draga majko!

— Teško mi je, djeco moja! Otac vam je bio dobar čovjek — govorila udovica Kata. On je bio pošten od glave do pete. Svakomu je dobro želio, a nikomu nije ništa krivo učinio. U tuđe ne bi dirnuo, radije bi glad trpio. Oh - Bože, budi volja Tvoja!

— Majko mila, i ja ću takov biti! — prokaza Adam, dječak i učenik u drugom razredu.

— A ja ću biti kao ti, draga majko! — na to će Katica, učenica prvoga razreda

— Daj, Bože, bilo tako! — govorila udovica Kata. Budite samo dobri, valjani i pošteni!

— Hoćemo, hoćemo! — kazivala djeca.

Na proljeće je nestalo snijega. Sav se je otopio i smrznuta se zemlja otkrivila. Udovica je marljivo išla za poslom, a djeca u školu, gdje su dobro učila. Mati im je ostavljala jelo, a ona su to u slast pojedla i dobra bila. Adam se i Katica nijesu prepirali kao mnoga braća i sestre, koji se dapače i tuku. Oni su se volili i slagali. Što je kazao Adam, bilo je pravo Katici; a što je rekla Katica, nije bilo krivo Adamu.

Neke nedjelje doleti Katica materi u kuću, koja je užinu spremala i kuhala, pa joj donijela sva vesela gusje jaje.

— Odakle tebi to jaje? — pitala mati.

— Ja sam ga našla pred susjedovim dudom kod plota.

— Zašto si ga dirala?

Katica ušuti. Nije ni sama znala, zašto ga je uzela. Ona je jaje našla, a nije znala, čije je, pa je mislila, da će se mati veseliti, ako uzme jaje i materi donese. Mati je to opazila, pa će djevojčici:

— Drugiput ostavi ono, što nije tvoje. To nije naše jaje. U nas ne ima gusaka. Susjed Mija imade nekoliko gusaka. Uzmi jaje, pa mu ga odnesi. Onda zapamti, dok si živa, ne diraj, što nije tvoje Nađeš li što, pitaj odmah, čije je to?!

Djevojčica odnese jaje susjedi, koja joj je dala za to komad kolača i rekla joj:

— Znaš, Katice, moje guske širom nose jaja. Čudne su to guske. One ne vole ići na gnijezdo. Kad naiđeš na jaje, donesi mi, ako je gusje,

— Hoću, hoću! — veselo će Katica.

U susjeda je bila velika slatka jabuka. Nju je jako osuo cvijet. Urodila jabuka krasnim plodom. Jabuke su zrijale, a Adam je bacao na nje svoje oči i uzdisao, što oni ne imaju takovih jabuka. Kad su jabuke sazrele, pričeše padati. Pod drvetom je bilo mnogo jabuka. Adam je ulazio u vrt i motrio krasne jabuke na zemlji. Nešto ga je vuklo u susjedov vrt, a drugo mu šaputalo, da ne ide. Razne su mu misli dolazile. On se je dapače primakao do susjedova vrta, a nije bilo ni plotu, da ih dijeli. Imao je samo skoknuti i za tili je čas mogao napuniti puna njedra lijepih jabuka. Adama je snašla napast. Pričeo se ogledavati. Nigdje ni žive duše. Bojažljivo je gledao na sve strane. Trebao je koraknuti nekoliko koračaja, pa je mogao puniti njedra. Borio se Adam sam sa sobom. U to se sjeti očevih i materinih riječi.

— Ne ću! — ne ću! — hukne Adam i pođe u kuću.

— Stani! Hodi ovamo! — čuo se glas, a Adam se pričeo tresti kao prut. Hodi samo ovamo! Sve sam ja vidio — govorio susjed, koji je kroz prozor iz staje motrio Adama.

— Što želite, susjede? — pitao zbunjeno Adam.

— Ajde samo k meni u vrt!

Adam je došao, a susjed mu je dao pun šešir i puna njedra jabuka. On će Adamu:

— Budi uvijek pošten, pa će te Bog blagosloviti! Sinko, ne diraj nikad u tuđe! Svoje čuvaj, tuđe ne diraj, pa ćeš uvijek biti sretan i zadovoljan! Poštenje je ve liko blago.

Kad je Adam ušao u kuću s jabukama, pitala ga mati, otkale mu toliko jabuka.

— Dao mi je naš susjed.

— A zašto ti je dao?

Adam je šutio kao zaliven.

— No reci materi, zašto ti je dao?

— Što nijesam htio sam uzeti — propenta Adam.

U to je došao susjed, pa je Kati sve ispričao. Kad je na to otišao, mati će sinu:

— Neka te to opameti! Dok si živ, pamti dobro: »Svoje čuvaj, a tuđe ne diraj!«

— Hoću, majko draga!

— A sad me čuj, sine moj! Nikada se ne dotakni ničega, što nije tvoje! Nađeš li što na putu ili na ulici, uzmi, pa odmah prijavi oblasti, da si našao. Da gaziš po tuđem zlatu, ne diraj ga i ne uzimaj! Tuđe nije blagoslovno. Tko tuđe dira, nastradat će. Počne li rano, može i glavom platiti. Poslušaj me! U oca i matere bio sin jedinac. Nekoga dana donijeo on materi tuđe jaje. Poslije nekoliko dana pun šešir, što ih je pokupio po susjedstvu. Najljepše je voće krao i kući donosio. Roditelji su šutjeli. Kasnije je krao piliće, kokoši, patke i guske. Kad je odrastao krao je goveda, konje i svinje. Uхватili ga u krađi, pa mu sud sudio. Odsjedio je nekoliko godina u tamnici. To ga na žalost nije pameti naučilo. On je i poslije krao. Ulazio je u tuđe kuće, da se domogne novaca. Kad mu to nije polazilo za rukom, dočekivao je na cesti putnike i otimao novac. Jednom

je dočekaao putnika, pa ga ubio i orobio. U to u zgodan čas dođoše oružnici, pa ga uhvatiše. Sudiše mu i — objesili ga. Došao je na vješala.

Adam se zgrozio na to pričanje. Od straha mu se koža ježila.

— Majko draga, ja ne ću nikada dirati u tuđe, makar od gladi poginuo.

— Ne boj se, to ne ćeš! Bog se brine za dobre i poštene ljude. Budi pošten, pa ćeš biti sretan!

U životu je djetinskom znao Adam češće što naći. On je odmah pitao, čije je to, da vrati onomu, tko je izgubio. Ako se nije mogao naći, onda je odnijeo u općinu. Tako je radila i Katica, a mati se je tomu silno veselila. Ona je djeci govorila:

— Sirotinja imade jedino blago, a to je poštenje; tko to izgubi, izgubio je sve.

Adam su i Katica odrasli. Oni su bili zorni, da ih je milina pogledati. Adam je momak od oka, a Katica je glavita djevojka. Ona pomaže materi u kući, a Adam ide na rad u polje, šumu i livadu. On je vrijedan i raden, pa ga se rado zove na posao.

U mjestu je bogati vlastelin barun Garišić. On je dobra duša. Barun Garišić pomaže svakomu u nevolji. Nekoliko je puta i udovica Kata dobila pripomoć od baruna. Ona je bila stidljive ćudi, pa je rijetko išla moliti. Kad je bila u velikoj nuždi i prijekojoj potrebi, onda je pokucala na barunova vrata. On joj je u bijedi vazda pomagao.

U ranu zoru pošao jedanput barun u lov. Kad je izišao iz mjesta sa svojim šumarom, opazi barun zorna mladića, kako se žuri na posao. Mladić pozdravi ponizno glasnim i umiljatim glasom baruna. Ovaj mu je prijazno odzdravio. Kad je mladić odmakao u žurbi, zapita barun šumara:

— Čiji je to mladić?

— To je Adam, sin udovice Kate Šaranićke — odgovori šumar.

— Krasna li i zdrava mladića! — čudio se barun Garišić. Volio bih ga imati u svom gradu. Trebam nužno dvorskoga slugu. Tomu bi divno pristojala pandurska odora. Ni najvidjeniji Trenkov pandur nije mogao biti ljepši od toga mladića.

— Milostivi gospodine barune, ako želite, a Vi uzmite Adama u službu! — na to će šumar.

— A kakove je čudi? — pitao barun.

— Kako znam — on je mirne naravi i dobre čudi. Čestit je i pošten od pete do glave — govorio šumar.

— Onda ću ga uzeti k sebi u službu! — rekne zadovoljno barun Garišić.

I zaista je barun uzeo u službu Adama. Dskora ga je barun silno zavolio. On je bio poslije vazda oko baruna. Adam je dapače putovao po svijetu sa svojim milostivim gospodinom barunom. Barun se je s njim i u stranom svijetu ponosio. Na njega se je mogao barun osloniti u svakoj zgodi i prigodi. Adam mu je bio dušom i tijelom vijeran i odan. On bi dao život za svoga gospodara.

Adam nije uludo po svijetu putovao. On je svuda učio i sve promatrao. Noću je marljivo čitao i pisao. Osobito je pazio na red i čistoću. On je obavljao sve poslove na putu. Barun mu je i novac povjeravljao. Adam je savjesno trošio i račun polagao. Mogao si je spremiti često po nekoliko dukata; ali on toga ne bi učinio ni za živu glavu. S puta je Adam materi i sestri donášao darova. Barun je mnogo toga njemu poklanjao, a on je onda svojima davao.

Kad su jednom se vratili s puta, zatekne mater zamišljenu.

— Što jo tebi, majko draga?

— Sine, teško mi je! Sirota sam, pa moram dati Katicu u službu. Ovdje u mjestu ne ima zgodne službe, pa će morati u grad.

— Možda trebaju u dvoru služavku! Ja ću pitati, pa ću ti javiti! — kazivao Adam.

Drugi dan doleti Adam k materi kao bez duše. On će joj već izdaleka:

— Majko miła, u dvoru trebaju služavku, koja će ispomagati u kuhinji. Kuhar mi je rekao, da će ju uzeti.

Katica je zaista pošla u dvor baruna Garišića u službu. Ona je bila marljiva i čestita, pa su ju svi u dvoru zavoljeli. Ona je sve brzo učila i bila spretna u svakom poslu.

Poslije nekoga vremena dobije barun goste iz daleke zemlje. Gosti su barun i barunica ostali nekoliko nedjelja kod svojega rođaka. Barunica je često šetala po velikom perivoju baruna Garišića i sjedila u hladu pod velikom topolom. Ona je imala na prstima dragocijeno prstenje, ukrašeno draguljima. Nekoga dana za objedom na svoj užas opazi barunica, da ne ima svoga najvećega prstena. Ona se je sva uzbunila. Govorila je, da ga je morala ostaviti u perivoju. Perivoj je bio javan, pa ga je netko našao i odnio.

U to se nešto smete i poblijedi njezin muž. Znoj ga je polio i on se uhvati rukom za čelo. Pričeo je nešto tražiti i pipati se po stranama grudiju. Domaćina ih je barun u čudu gledao.

— Što je tebi, dragi goste?

— Izgubio sam novčarku, a u njoj je bila veća svota novaca.

— A gdje si ju izgubio? — pitala ga žena.

— Ne znam ni sam. Bio sam do podne u lovu, pa

sam mijenjao odijelo. Na podne sam došao, pa sam sada pomislio na novac, kojega sigurno ne imam više.

— Možda si ga u sobi gdje ostavio? — pitao domaćina barun Garišić.

Oni su bili tako u riječi, kad se otvore vrata i u sobu stupe Katica i Adam.

— Milostivi gospodine, ja sam našla u perivoju velik zlatan prsten — prokaza Katica.

— Oh — to će biti moj! — na to će barunica.

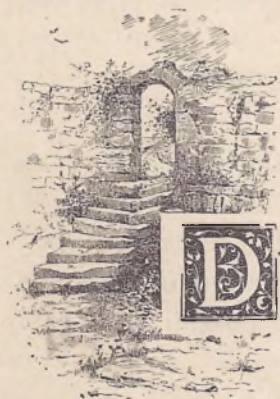
— Milostivi gospodine, ja sam našao ovu novčarku u mojoj sobi. Sigurno ju je ondje, tko od milostive gospode ostavio.

— To je moja novčarka! — prokaza barun — gost — sav veseo.

I zaista je bio prsten baruničin, a novčarka barunova. Oni dobro nadariše Katicu i Adama, a barunu je Garišiću bilo osobito mило i drago, što imade tako poštenu služinčad.

Adam je ostao u dvoru još nekoliko godina, a Katica se udala za čestita i radena seljaka. Ona je k sebi uzela svoju majku, a Adam im je pomagao. Napokon se je i Adam oženio. Barun mu je kupio lijepu kuću, a on si je kupio nekoliko jutara zemlje, koju marljivo obrađuje. On je napredan gospodar. Adam je sretan i zadovoljan. On je na glasu kao valjan i pošten čovjek.

Ljubi domovinu.

Dječaci su se igrali vojske na ledini, na kojoj je bilo i nekoliko rupača. Oni se razdijeliše u dva tabora, da biju ljuti boj bez krvi, pušaka, topova i sabalja. Ali da; imadoše oni i puške i sablje — drvene. Vojska je to, što mi ga radiš; — ma gdje je sama ne ima joj para. Vojnici su to po srcu i po igri; navalit će ti junaci, da bježe na sve strane: bili pobjednici ili pobjeđeni. Imadu svi dobre i lake noge. U ljutu je kreševu bilo mjesto krvi — znoja i promuklih glasova, te nekoliko slomljenih drvenih pušaka i sabalja.

Naši su junaci skoro svaki puta rastepli dušmansku vojsku na sve četiri strane — ledine. Poslije kišna su vremena mnogi se iz ljubavi, što brane domovinu, okupali u rupačama punima vodom. Dušmanin je morao bježati, pa makar i u plitku vodu, da se pokvasi i oblati odijelo, koje su onda roditelji prašili na — tijelu. Dušmanska je vojska imala nezgodna vođu, pa je gubio bitku za bitkom. Nitko već nije poslije hotio ići u dušmane, pa se je moralo kockom odlučivati. U svojoj domovini ovakovi vojnici zanosom brane svaki pedalj očevine i djedovine.

U našoj se je vojski odlikovao vođa Josip Ivanović. On je svršavao pučku školu. Uz njega su bili junaci: Nikola Malenić, zastavnik i časnici s dugačkim drvenim sabljama: Rade Sokolić i Filip Oranić. To su bili zorni

junaci: hrabri i odražni u navali, laki i brzi u bježanju, bilo na koju stranu. U skakanju su bili majstori, pa su vrlo rijetko ublatili svoje odijelo, za to ih je poštovala i neprijateljska vojska.

Često se je događalo, da je prijateljska i dušmanska vojska morala bježati. Kad je vika i buka bila silna i zaglušna — pojavio se koji mjesni redar, a onda su obadva tabora udarila u bijeg. Sramota je doduše takovim junacima bježati; ali je po nje bilo probitačno. To je te junake srdilo. Najviše se je ljutio vođa Josip Ivanović i kazivao u sav glas, da bi to drugačije bilo, da je to pravi rat.

— Pa — da ga junački dočekamo! — govorio Rade Sokolić, dižući svoju veliku drvenu sablju u zrak.

— Kani se čorava posla! — na to će zastavnik Nikola Malenić. On ima željeznu sablju, te bi sve naše pokrhao, pa kako bi onda drugiput vojevali. Uz to bih ja prošao najgore. Redar bi mi mogao oteti našu zastavu, a to je pregača moje matere, pa bi bilo — batina kod kuće.

— Onda je najbolje da bježimo! — govorio Filip Oranić. Ostat će nam čitava leđa i sigurna naša zastava.

— Domovinu se mora braniti! — prokaza vođa Josip Ivanović.

— I voljeti — na to će Malenić.

— Za domovinu se mora i umrijeti! — govorio Josip Ivanović.

— A mi ćemo živjeti, pa se boriti! — opet će Malenić.

— Sklonimo se! — prokaza Sokolić.

— Na sigurnom smo već mjestu — uz smijeh će Oranić.

I oni su zbilja bili u živici s druge strane, gdje su raspredali o ljubavi domovinskoj, dok je redar otišao, kad je vidio, da je prijašnje bojno polje ostalo pusto.

Uvijek se nije tako događalo. Poslije pobjede su dječaci slavili svoje junake. U Ivanoviću su svi uživali i oni su odlučili, da se on ima posvetiti vojničkomu stališu. Oni su ga već sada zvali »naš general Ivanović«.

Dječaci su pošli u latinsku školu. Bilo je dosta učiti i marljivo je valjalo raditi. Želja ih je vukla, da se poigraju vojske. Na ledinama nijesu više mogli. Oni su znali otići u obližnju šumu, da se malo nauživaju ljuta boja. I tu se je iskazao Ivanović, pa su ga drugovi odlikovali najvećim poštovanjem.

— Ti ćeš zaista biti general! — govorio Malenić.

— Bit ćeš svakako! — na to će Sokolić.

— Već je sada — kazivao Oranić. Loš je časnik, koji ne kani biti general.

— Hvala, drugovi, na počasti! — uz smijeh je kazivao Ivanović. Ja ću se boriti za domovinu, kralja i narod.

— Slatko je i časno za domovinu se boriti i umrijeti! — prokaza Malenić, koji je to čuo u latinskoj školi.

— I raditi i nju ljubiti — na to će Malenić. Čuli smo u školi, kako ptica voli svoje gnijezdo, riba vodu, a zvijer duplje svoje. Nama je mio naš kraj i zavičaj, a kako nam ne bi bila draga i mila naša krasna domovina. Nju moramo ljubiti svim žarom svoga srca.

— I za nju raditi dušom i tijelom! — prokaza Sokolić.

— To i hoćemo! — na to će Oranić.

— Daj, Bože, bilo tako! — dokrajči Ivanović.

Dječaci su polazili školu i marljivo učili. Iza četvrtoga razreda ostadoše kod kuće Nikola Malenić, koji je stupio u trgovinu, Rade Sokolić, koji je kod oca pričio učiti bravariju i Filip Oranić, koji je s ocem pošao u polje, da danas sutra postane vrijedan gospodar i oranratar.

Ivanović je dalje škole učio. Kad je došlo vrijeme,

da se odluči, što će biti: ode Josip u veliku vojničku školu. U toj je školi Ivanović lijepo napredovao i s odlikom ju svršio, te je odmah postao časnik u vojsci. On je bio sada sav sretan i zadovoljan. Njegova se je davna želja ispunila.

Slučaj je htio, pa je Ivanović postao poručnik kod svoje domaće pukovnije. S velikim je veseljem pošao Josip u svoj mili zavičaj i svoje rođeno mjesto. Srce mu je burno kucalo s pomisli, da će doskora ga ugledati kao poručnika njegovi mili roditelji, drugovi, znanci i prijatelji. On je unaprijed uživao u radosti, koju će osjećati, kad se s njima sastane.

I zaista je bio veseo sastanak. Zagrliše se svi i izljubiše. Drugovi su se radovali, što je Ivanović postao časnik.

— Ti ćeš biti naša dika! — govorio Malenić, koji je sada trgovački pomoćnik.

— On će biti naš general! — na to će bravarski pomoćnik Sokolić.

— Mi ćemo s njim u boj poći, pa se junački držati na krvavu bojištu — kazivao ratar Oranić, ljudima kao gromina.

— Daj, Bože! — u pô će šale, a u pô zbilje Ivanović.

Tako je i bilo. Za koju se je godinu zaratio naš uzvišeni kralj i gospodar sa svojim nekim dušmanom. Domaća je pukovnija imala poći u boj. Ivanović je kod nje već natporučnik, a u njoj su potčasnici: Malenić, Sokolić i Oranić. Kod iste satnije služe sva četvorica.

Doskora je započeo krvav okršaj — pa se onda nastavio ljut boj. Ivanović je s veseljem pohrlio u rat. On je odlučio boriti se junački za kralja i domovinu. Svojima je drugovima govorio, kako jedva čeka čas, da može poći u boj, da se hrabro ponese, ili junački pogine za svoju premilu domovinu.

Borba je bila žestoka. Naši ljudi navaljuju hrabro i odvažno. Dušmani se bore kao lavovi. Naši ne popuštaju, nego navaljuju silnom snagom. Padaju ljudi kao snopovi u polju za velike bure i oluje. Ivanović se bori muževno. Uz njega su mu drugovi iz mladosti.

— Naprijed, braćo i junaci! — kliče Ivanović.

— Ne dajmo se! — kazuje stražmeštar Oranić.

— Udrite, braćo! — čuju se glasovi.

Pukovnija juri i žuri naprijed. Sa svojom je satnijom Ivanović među prvima. Kapetan je njegov pao pri prvom jurišu, pa on sada zapovijeda satniji. Pucaju puške, grme topovi, svijetle se sablje i bodovi. Udara se to nemilo. Neumitna smrt kosi na sve strane.

Dušmanin je pričeo uzmicati. Naši ga svom snagom i silom progone. Ivanović mu je sa svojom satnijom za petama. Njegovi se momci bore kao lavovi. On im svima prednjači. Ivanović je junak, a njegovi su vojnici momci od oka.

Pred večer se je svršio boj. Dušmanin je pobjegao glavom bez obzira na sve strane. Vojska likuje od veselja. Vrhovni je zapovjednik pohvalio svoju vojsku. Među svima je spomenuo časnika Josipa Ivanovića, koji je svuda bio prvi sa svojom satnijom. Ivanoviću su došle od radosti suze na oči. On je spomenuo i svoje drugove i druge potčasnike.

Uzvišeni je kralj i gospodar svoje hrabre vojnike odlikovao. Veliko je odličje dobio Josip Ivanović. On je postao odmah kapetan i vitez reda za hrabrost. I njegovi su drugovi dobili odličja.

Poslije rata premjestilo je Josipa Ivanovića drugoj pukovnji. On se je svesrdno oprostio sa svojim drugovima, koji su se sretno po kralju odlikovani povratili kući, da nastave svoj svagdanji rad. Malenić je pako poslije nekoliko mjeseci otišao u svijet.

Josip je Ivanović bio na glasu kapetan. On je strog vojnik i pravedan sudac svojim vojnicima. Oni su ga voljeli kao svoga oca. Ivanović je to njima i bio. U službi je neumoljiv, a izvan službe dobar kao duša. Njegova je satnija prva u pukovnji. Viši su časnici poradi toga hvalili Ivanovića.

U službi se je Josip Ivanović uspinjao od stepena do stepena. On je dapače postao pukovnik. Ivanović je kao takov gledao, da mu njegova pukovnja bude prva: vješta i uvježbana, vazda spremna za kralja i domovinu pohrliti u krvav boj.

Dokora se je pružila prilika Ivanoviću osvjetlati lice sebi i svojoj pukovnji. Stari dušmanin nije mirovao. On je samo iščekivao dobru zgodu, da vrati nama šilo za ognjilo. Dušmanin je navijestio rat. Naša je vojska pošla proti njemu. Ivanović je na čelu svoje pukovnije pohrlio u krvav boj. Taj je sada bio krvaviji od prijašnjega. Dušman se je hrabro borio i kao bijesan navaљivao na našu vojsku. Ova je počela skoro uzmicati. Topovska su zrna nemilo ljude rušila. Nastade komešanje. Neke su pukovnije počele uzmicati. Ivanoviću se nije dalo bježati. On je odlučio sreću pokušati.

— Naprijed, braćo! Junaci u boj! Mi smo junaci, a ne sinje kukavice! Tko je junak, naprijed za mnom! — govorio pukovnik Ivanović.

Golom je sabljom u desnici pohrlio Ivanović u boj, a za njim njegova pukovnja. Dušmanin se je smeo. Nije se nadao takovoj navali, pa je pričio uzmicati, a naša ga vojska raspršila na sve strane.

Dok je krvava bitka trajala, u kojoj je sam kralj sudjelovao i vojsku vodio, opazio je uzvišeni vladar, kako je vojska naša počela uzmicati i kako je u najopasnijem času svojim junačkim činom Ivanović spasio vojsku i izvojevao pobjedu.

— Tko je onaj časnik? — pitao kralj. Taj je najveće odlike vrijedan. Pobočnice, pojurate, pa mi kasnije javite, kako se zove!

Poslije bitke dojurio je kraljev pobočnik, pa je javio, da je to junačko djelo izveo pukovnik Josip Ivanović.

— Od danas si general i dajem ti najveće odličje! — rekao je kralj, kad je Ivanović poslije boja stupio pred vedro lice uzvišenoga kralja i gospodara.

Čitava je vojska slavila pobjedu i junačko djelo sada generala Josipa Ivanovića, koji je postao i barun.

Ivanović je pohrlio poslije rata u svoj rođeni grad. Roditelji su mu pokojni. Od drugova je zatekao Sokolića, kao prvoga bravarskoga majstora i gradskoga vijećnika i Oranića, kao bogata ratara, koji je dobro činio sirotinji sa svojim drugom Sokolićem, gdje je samo mogao. Ivanoviću je to milo bilo. On se je kao general sastao s njima, da se malo proveseli i da ponove stare uspomene. U razgovoru će general Ivanović:

— Milo mi je, dragi drugovi, da se sastadosmo. Vaše se želje ispuniše: ja sam postao general. Žao mi je samo, što ne znam, gdje je Malenić, koji je prvi prorekao, da ću biti general.

U to netko pokuca na vratima i u sobu uđe — Nikola Malenić.

— Živio Malenić!

— Živio general, barun Josip Ivanović! — veselim će glasom Malenić.

— Odakle ti? — radosnim će glasom general Ivanović, koji je zagrlio i poljubio Malenića, a ovaj njega i druge drugove.

— Iz svijeta, moj družo! — Malenić će. Bio sam svuda i na situ i na rešetku. Sada mi je hvala Bogu dobro. Obogatio sam silno. Srce me vuklo u moju hrvatsku domovinu. U tuđini se zna i nauči ljubiti domo-

vinu. Čuo sam i za tvoju sreću, pa sam pohrlio, braćo, među vas. Odsada sam vaš!

Svima je to bilo milo i drago. Slatko su se spominjali prošlih dana. Govorilo se o ljubavi domovine. Oni svi uzradiše svoje. Ivanović je učinio svoje i proslavio sebe i domovinu obranio, Malenić je donijeo bogatstvo u domovinu, a Sokolić i Oranić su radom i trudom unapređivali njezinu dobrobit. Velika je domovinska ljubav. Ljubi domovinu!

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
GRADSKA I SVEUČILIŠNA
KNJIŽNICA OSIJEK

1

SADRŽAJ.

	Strana
1. Moli se Bogu	3.
2. Uči	12.
3. Radi	20.
4. Štedi	28.
5. Dobra duša	36.
6. Pametna glava	44.
7. Dobro srce	52.
8. Smilovanje	60.
9. Poštenje	68.
10. Ljubi domovinu	76.

886. 2-3

SUD

P